

Hogeschool Leiden

*‘Een onderzoek naar de toepassing van de
hardheidsclausule in de Wet Wajong’*

Toetsing van:
Beroepsproduct ‘RE441C’

Naam student	:	Sebil Kaplan
Studentnummer	:	S1071279
Opleiding	:	HBO-Rechten
Klas	:	LAW4V
Cohort	:	2015/2016
Module Code	:	CFR SVA
Opdrachtgever	:	G. Dijkhuis – Attaché voor Sociale Zaken op de Nederlandse ambassade in Ankara, Turkije
Afstudeerbegeleider	:	Mr. Drs. E.P.J. Vrinds
Onderzoeksdocent	:	Mw. Mr. I.J.S. van Mierlo-Groot
Datum	:	26 mei 2016

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport dat dient als afsluitstuk van mijn opleiding HBO-Rechten aan de Hogeschool Leiden.

Precies zes maanden geleden heb ik bij toeval kennis genomen van een vacature op de afdeling Sociale Zaken bij de Nederlandse ambassade in Ankara. Vanaf dat moment is alles zeer snel verlopen. Van het ene op het andere moment bevond ik mij in Ankara voor een afstudeeronderzoek in combinatie met een leerzame stage.

Tijdens deze periode heb ik veel kennis opgedaan van het sociale recht en ben ik zeer tevreden dat ik mijn opleiding afrond met een onderzoek naar de toepassing van de hardheidsclausule voor de Wajong-uitkering.

Ik heb de afgelopen maanden met enthousiasme gewerkt aan dit onderzoek. Een onderzoek wordt echter zelden tot een succesvol einde gebracht zonder hulp van buitenaf. Om die reden wil ik mijn begeleiders van de Hogeschool, collega's op het Bureau en in het bijzonder de heer Gerard Dijkhuis bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Ankara, 20 mei 2016

Samenvatting

Juridisch knelpunt

De aanleiding van dit onderzoek is dat door het Bureau Sociale Zaken op de Nederlandse Ambassade in Ankara is geconstateerd dat er regelmatig vragen binnenkomen van klanten met betrekking tot de hardheidsclausule in het kader van de Wajong-uitkering. In het verlengde hiervan heeft dit bij het Bureau geleidt tot de constatering van een intern kennis probleem die tevens heeft geleidt tot een extern probleem: gaten in de dienstverlening. De werknemers beschikken niet over de noodzakelijke kennis van de Wajong-uitkering.

Deze factoren hebben ertoe geleid dat er is besloten om aandachtiger te kijken naar de hardheidsclausule. Hierbij is er gestuit op de eisen die worden gesteld aan een beroep op de hardheidsclausule zoals opgenomen in het Besluit. In artikel 2 van het Besluit worden 3 omstandigheden opgesomd waarbij er een beroep op de hardheidsclausule mogelijk is. Het betreft een niet-limitatieve opsomming. Hiermee biedt het Besluit de mogelijkheid om een beroep te doen op de hardheidsclausule op grond van andere omstandigheden. De formulering van de beroepingsgronden zijn echter niet concreet genoeg. Om die reden kan er geen goede inschatting worden gemaakt op welke feiten en omstandigheden de hardheidsclausule wel en niet van toepassing is.

Centrale vraagstelling

Dit onderzoeksrapport beoogt om op grond van een uitgebreide wets- en jurisprudentieanalyse in kaart te brengen welke situaties wel en welke situatie niet leiden tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule, zodat medewerkers van het Bureau de klanten kunnen adviseren omtrent deze kwestie. De hieronder weergegeven vraagstelling heeft de leidraad gevormd in dit onderzoek:

‘Welk advies kan er worden uitgebracht aan het Bureau Sociale Zaken, met betrekking tot de omstandigheden die zich wel en welke zich niet lenen voor de toepassing van de hardheidsclausule voor de Wajong-uitkering op basis van een wetsanalyse en jurisprudentieonderzoek?’

Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek is gebaseerd op een analyse van wet- en regelgeving en een jurisprudentieonderzoek. Met het oog op de betrouwbaarheid van het onderzoek is ervoor gekozen om alle tot nu gevoerde rechtszaken te betrekken in dit onderzoek. Dit heeft ertoe

geleidt dat er in het kader van dit onderzoek 28 rechtszaken zijn geanalyseerd. In een aantal zaken beroept de Wajonggerechtigde zich op de hardheidsclausule op basis van een combinatie van de beroepingsgronden. Door dit gegeven zijn er uit de 28 zaken 36 beroepen op de hardheidsclausule geselecteerd voor het jurisprudentieonderzoek.

Resultaten

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat van alle 36 beroepen er 1 is toegewezen door de Nederlandse rechter. Het betrof hier een beroep op sub c. Er zijn 4 beroepen gedaan op grond van sub a, 2 op grond van sub b en 14 op grond van sub c. Er zijn 16 beroepen gedaan op grond van overige omstandigheden in de zin van artikel 2 van het Besluit. Hierbij is gebleken dat voor de overige omstandigheden een aantal categorieën konden worden vastgesteld voor de feiten en omstandigheden waarop de Wajonggerechtigden zich hebben beroepen.

Conclusie

Op basis van dit onderzoek kan er worden geconcludeerd dat de kans op een geslaagd beroep op de hardheidsclausule nihil is. De rechter houdt zich sterk aan het principe ‘enkel toepassing geven aan de hardheidsclausule in uitzonderlijke omstandigheden’. Door het aantal afwijzingen is er vooral gebleken welke situaties niet tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule kunnen leiden. Samengevat kan er voor alle beroepingsgronden worden geconcludeerd dat voor een geslaagd beroep op de hardheidsclausule, alle middelen moeten zijn getroffen in Nederland, voordat er kan worden gesteld dat er dwingende redenen zijn om buiten Nederland te wonen.

Aanbevelingen

Aan de hand van de resultaten uit het onderzoek zijn er een aantal aandachtspunten weergegeven ten aanzien van de hardheidsclausule. Het Bureau dient rekening te houden met deze aandachtspunten bij het beoordelen van de feiten en omstandigheden.

In het verlengde hiervan is er een stappenplan opgesteld waarvan de medewerkers op het Bureau gebruik kunnen maken bij het adviseren van klanten.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	6
1.1 Probleemanalyse.....	6
1.2 Doelstelling	10
1.3 Centrale vraag en deelvragen	10
1.3.1 Centrale vraag.....	10
1.3.2 Deelvragen.....	10
1.4 Onderzoeksmethoden	11
2. JURIDISCH KADER.....	13
2.1 De wettelijke grondslag van de Wajong-uitkering.....	13
2.1.1 De geschiedenis van de Wajong	13
2.1.2 De huidige wet- en regelgeving.....	14
2.1.3 Samengevat.....	15
2.2 De verhouding tussen het exportverbod en de hardheidsclausule op grond van de wet en aanvullende regelgeving.....	17
2.2.1 De Wajong-uitkering in de praktijk.....	17
2.2.2 Het exportverbod	20
2.2.3 De hardheidsclausule	21
2.2.4 De hardheidsclausule in de praktijk.....	23
2.2.5 Samengevat.....	23
3. RESULTATEN.....	25
3.1 Inleidend.....	25
3.2 Resultaten jurisprudentieanalyse	27
3.2.1 De feiten en omstandigheden waarmee er een beroep kan worden gedaan op de hardheidsclausule blijktens jurisprudentie	27
3.2.2 De feiten en omstandigheden waarmee er geen beroep kan worden gedaan op de hardheidsclausule blijktens jurisprudentie	28
3.2.2.1 Beroepen op grond van sub a van artikel 2 van het Besluit	28
3.2.2.2 Beroepen op grond van sub b van artikel 2 van het Besluit	30
3.2.2.3 Beroepen op grond van sub c van artikel 2 van het Besluit	31
3.2.2.4 Beroepen op grond van overige omstandigheden	38
3.3 Categorisering beroepsgronden.....	43
4. CONCLUSIES	44
5. AANBEVELINGEN.....	45
5.1 Inleidend.....	45
5.2 Algemene aandachtspunten.....	47
5.3 Specifieke aandachtspunten.....	47
3.1 Intern werkproces.....	49
LITERATUURLIJST	50
BIJLAGE I – Jurisprudentielijst.....	52
BIJLAGE II – Beoordelingsformulier opdrachtgever	53
BIJLAGE II – Onderzoeksvoorstel.....	55

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk treft de lezer het uitgevoerde vooronderzoek, waaronder de aanleiding en doelstelling van het onderzoek, de vragen die de leidraad hebben gevormd in dit onderzoek en de toegepaste onderzoeksmethoden.

1.1 Probleemanalyse

Dit onderzoek is uitgevoerd op verzoek van het Bureau Sociale Zaken (hierna; BSZ) op de afdeling sociale zaken van de Nederlandse ambassade in Ankara.

Het BSZ vertegenwoordigt verschillende sociale verzekeringsinstellingen zoals het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (hierna; UWV), de Sociale Verzekeringsbank (hierna; SVB), de Belastingdienst en het Zorginstituut Nederland.¹ Het BSZ voert wetten en regelingen uit in opdracht van verschillende overheidsorganisaties zoals het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor burgers van Turkse komaf die voor een bepaalde periode in Nederland hebben gewoond (eventueel hebben gewerkt) en daarna definitief zijn teruggekeerd naar Turkije. Daarnaast natuurlijk ook voor Nederlandse burgers die zich uit eigen wil in Turkije hebben gevestigd.² Onder dit ministerie vallen verschillende socialezekerheidswetten waarvoor instanties als het UWV de verplichting hebben om deze uit te voeren en te handhaven.³

De Attaché voor Sociale Zaken vielen tot ongeveer 25 jaar geleden onder het Ministerie van Sociale Zaken. Als gevolg van een bezuinigingsronde besloot het ministerie terug te keren tot haar kerntaken en alle uitvoerende taken af te stoten. Omdat de Nederlandse uitvoeringsinstanties signalen hadden dat er sprake was van diverse vormen van uitkeringsfraude werd besloten de Attachées te plaatsen onder de vlag van het Bureau Sociale Zaken. Een voorbeeld van deze Fraude was de fraude met kinderbijslag hetgeen heeft geresulteerd in het zogenoemde tweelingenproject.

¹ Werkveld Bureau Sociale Zaken <http://turkije.nlambassade.org/organization/afdelingen/sociale-zaken>

² Werkveld UWV <http://www.uwv.nl/particulieren/wajong/> ; S. Klosse & Gijs Vonk 2014, p. 34, 135

³ Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen van 29 november 2001; Janssen 2012, p. 180.

Zoals gezegd is het UWV één van de opdrachtgevers van het BSZ. Het Bureau voert allerlei handelingen uit in vertegenwoordiging van het UWV en bestaat uit twee afdelingen: de binnendienst en de buitendienst. Burgers worden door de medewerkers van de binnendienst persoonlijk (middels spreekuren), telefonisch en per mail geadviseerd bij zaken die te maken hebben met hun sociale rechten.

Het gaat onder andere om de volgende uitkeringen: WAO (waaronder de Wajong uitkering), de WIA, ANW, AOW, pensioen en zorgverzekeringskwesties. Hierbij kan worden gedacht aan het in behandeling nemen van werk- en woontijdvakken verklaringen voor een pensioenaanvraag in Turkije, het invullen van aanslagen en m-formulieren voor de belastingdienst, het afhandelen van levensbewijzen en bemiddelen met deurwaarders in het geval dat terugvorderingen niet tijdig zijn voldaan door burgers. Hierbij is het BSZ voortdurend in contact met onder andere deurwaarders, de SVB, het UWV, de Belastingdienst, pensioenfondsen en het Nederlandse Zorginstituut.

Daarnaast is er een belangrijke samenwerking met het Keciören ziekenhuis gevestigd te Ankara. Hier vinden de (her)keuringen plaats van burgers die een WIA of WAO-uitkering (de Wajong-uitkering is hier dus een onderdeel van) ontvangen van het UWV. Na de keuringen/controles ontvangt het BSZ binnen een aantal weken de rapporten van de artsen. Deze rapporten worden doorgestuurd naar het UWV. Aan de hand van deze rapporten beoordeelt het UWV de mate van arbeidsongeschiktheid van de betrokkene en neemt afhankelijk van de uitkomst de nodige stappen. De afdeling buitendienst doet onderzoeken in het hele land op basis steekproef of naar aanleiding van een tip gedaan. Eén van de belangrijkste onderzoeken zijn fraudeonderzoeken in opdracht van het UWV. Hierbij wordt aan de hand van de bij het UWV bekende gegevens een bezoek gebracht aan de klant om te controleren of er sprake is van fraude.

De toepasselijke wetgeving betreft dus het Sociale zekerheidsrecht. Eén van deze wetten betreft de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (hierna; de Wet Wajong), Wet van 24 april 1997.⁴ Per 1 juli 2015 is samen met een aantal andere sociale zekerheidswetten een onderdeel van de Wajong opgenomen in de Participatiewet (Wet van 1 januari 2015).⁵ De Wet Wajong is bedoeld voor diegene die voor hun 18e of tijdens een studie een ziekte of handicap hebben gekregen en daardoor nooit meer kunnen werken. Zij hebben recht op een Wajong uitkering als zij aan een aantal voorwaarden voldoen.

⁴ Van der Woude, Dossier Participatie: Nijmegen 2014

⁵ Participatiewet van 1 januari 2015

Een Wajong-uitkering dient te worden aangevraagd bij het UWV. Men kan er om allerlei redenen voor kiezen om naar het buitenland te verhuizen. Degene die een Wajong uitkering ontvangt en besluit te verhuizen naar het buitenland krijgt te maken met een belangrijk juridisch gevolg, namelijk het export verbod. Dit houdt in dat het recht op een Wajong-uitkering vervalst op het moment dat de uitkeringsgerechtigde besluit om definitief te vertrekken naar het buitenland.

Er is in de wet een uitzondering gemaakt op het exportverbod, namelijk de hardheidsclausule.⁶ Er zijn een aantal voorwaarden waaraan men moet voldoen alvorens de hardheidsclausule kan worden toegepast. In de vaste jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep is geoordeeld dat blijkens de wetgeschiedenis het exportverbod van de Wajong-uitkering het uitgangspunt is en dat de hardheidsclausule slechts in uitzonderlijke situaties toepassing kan vinden. In artikel 2 van het ‘Besluit beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland’ van 29 april 2003, zijn deze voorwaarden opgenomen. Indien er aan deze voorwaarden is voldaan gaat het export verbod niet op en kan de uitkeringsgerechtigde de uitkering meenemen naar het buitenland. Deze beoordeling wordt uitgevoerd door het UWV en heeft de juridische waarde van een beschikking. Hierdoor heeft de burger bij een negatief besluit van het UWV op de hardheidsclausule de mogelijkheid om bezwaar in te dienen.

Onlangs heeft BSZ geconstateerd dat zij regelmatig vragen binnen krijgen over de Wajong-uitkering en de hardheidsclausule. Daarnaast is er bij een recente bijeenkomst tussen het UWV en het BSZ een ontwikkeling ter sprake gekomen inhoudende de vestiging van een groot aantal Wajonggerechtigden in onder andere Turkije zonder dit te melden bij het UWV. Hierbij speelt de forse stijging van het aantal Wajonggerechtigden, de nieuwe regelgeving voor de Wajong-uitkering en de stijging van het aantal Turkse emigranten ook een rol. Zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek dat het aantal Turkse emigranten in 2014 een record hoogte van ruim 5000 heeft bereikt.⁷

De meeste burgers zijn door onwetendheid niet op de hoogte van het feit dat de uitkering zal worden stop gezet. Zoals gezegd willen de meeste burgers bezwaar indienen tegen dit besluit

⁶ Dekker 2015, p.92

⁷ Emigratiecijfers Centraal Bureau voor de Statistiek: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2015/immigratie-en-emigratie-naar-recordhoogte-in-2014.htm?RefererType=RSSItem>

en zich beroepen op de hardheidsclausule. Logischerwijs willen ze graag advies over de kans van slagen van een beroep op de hardheidsclausule.

Naar aanleiding hiervan is er geconstateerd dat er in de meeste gevallen geen duidelijk advies kan worden gegeven over hoe de voorwaarden van de hardheidsclausule dienen te worden geïnterpreteerd. De Wet Wajong stelt dat indien er sprake is van; ‘omstandigheden die vallen onder zwaarwegende redenen om buiten Nederland te gaan wonen en naar verwachting als gevolg van het eindigen van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering aanmerkelijk nadeel ondervinden’, de hardheidsclausule van toepassing is.⁸ Drie situaties worden in ieder geval beschouwd als zwaarwegende redenen om buiten Nederland te gaan wonen. Dit zijn: een noodzakelijke medische behandeling in het buitenland, meeverhuizen met de verzorgers en een grote kans op werk in het buitenland.⁹ Naast deze gevallen zijn er situaties voor te stellen waarvan niet duidelijk is of zij onder de juridische formulering van de hardheidsclausule vallen. Het BSZ krijgt te maken met vragen als: Waarom wordt mijn uitkering stopgezet? Wat kan ik doen om mijn uitkering in het buitenland te behouden? Voldoe ik aan de eisen om een beroep te doen op de hardheidsclausule? Hoe dien ik een bezwaar in? Hoe groot is de kans dat het UWV mijn bezwaar gegrond verklaard?

Het hiervoor genoemde juridische knelpunt leidt bij het BSZ tot een gat in de dienstverlening. Het personeel mist de noodzakelijke kennis om in deze gevallen een advies uit te brengen aan klanten. Het BSZ kan uiteraard niet de rol van de rechter aanmeten en zal ook nooit een toezegging kunnen doen dat er in een bepaalde situatie wel of geen geslaagd beroep zal plaatsvinden. Het is echter wel hun taak om met behulp van juridische bronnen of middelen de denkwijze van de rechter in te schatten en daarmee een toelichting te geven op de betekenis van de hardheidsclausule in een specifieke situatie.

Er is dus sprake van een uitvoerende, bemiddelende én adviserende rol door het BSZ. Hierbij heeft het BSZ zelf de verantwoordelijkheid om de kennis op peil te houden van verschillende juridische ontwikkelingen. Om die reden worden er regelmatig bijscholingscursussen georganiseerd en jurisprudentieonderzoeken uitgevoerd.

Mede daardoor is het van belang dat er onderzoek wordt gedaan naar dit juridische knelpunt om zowel het interne kennisprobleem als de dienstverlening aan de klanten (extern) te verbeteren. Hierbij zal er naast een analyse van de wet en regelgeving vooral naar de

⁸ Besluit beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland van 29 april 2003, artikel 2.

⁹ Dekker 2015, p. 92

jurisprudentie moeten worden gekeken. Dit is van belang om zo de praktische betekenis van deze juridische voorziening in kaart te brengen en aan de hand hiervan de juridische formulering van de hardheidsclausule in de wet- en regelgeving proberen te concretiseren.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het opstellen van een adviesrapport aan het BSZ waarvan het personeel gebruik zal maken om adviezen uit te brengen aan klanten inzake de hardheidsclausule voor de Wajong.

1.3 Centrale vraag en deelvragen

1.3.1 Centrale vraag

Dit onderzoek is gebaseerd op de volgende centrale vraag:

‘Welk advies kan er worden uitgebracht aan het Bureau Sociale Zaken met betrekking tot de omstandigheden die zich wel en welke zich niet lenen voor de toepassing van de hardheidsclausule voor de Wajong-uitkering op basis van een wetsanalyse en jurisprudentieonderzoek?’

1.3.2 Deelvragen

Het onderzoek is opgesplitst in twee onderzoek gedeelten: het theoretisch-juridische onderzoek gedeelte en het praktijkonderzoekgedeelte. Aan de hand van dit gegeven zijn de deelvragen ook onderverdeeld in deze onderzoeksmethoden ter beantwoording van de centrale vraag:

1. Wat is de wettelijke grondslag van de Wajong-uitkering?
2. Wat is de verhouding tussen het exportverbod en de hardheidsclausule op grond van de wet en aanvullende regelgeving?
3. Onder welke feiten en omstandigheden kan er een beroep worden gedaan op de hardheidsclausule blijkens jurisprudentie?
4. Onder welke feiten en omstandigheden kan er **geen** beroep worden gedaan op de hardheidsclausule blijkens jurisprudentie?
5. Welke categorieën kunnen er worden vastgesteld inzake de toepassing van de hardheidsclausule?

1.4 Onderzoeksmethoden

Hieronder is per deelvraag de gehanteerde onderzoeksmethode weergegeven met daarbij een toelichting op de keuze, betrouwbaarheid en kwaliteit van de onderzoeksmethode.

1. Wat is de wettelijke grondslag van de Wajong-uitkering?

Verantwoording: Deze deelvraag is beantwoord middels een bronnenonderzoek, namelijk de **wetsanalyse**. Met behulp van dit onderzoek is het wettelijke kader en de doelstelling van de juridische voorziening goed in kaart gebracht. Daarnaast heeft deze analyse het mogelijk gemaakt om een goed inzicht te vormen in de procedure die vooraf gaat aan de rechtszaak waarin door de rechter wordt beoordeeld of het besluit van het UWV inzake het wel of niet toepassen van hardheidsclausule juist is geweest.

Bronnen: Participatiewet, ‘Besluit beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland’ van 29 april 2003, beleidsregel UWV, Wet Wajong, Algemene Wet Bestuursrecht, De Kleine Gids voor de Nederlandse sociale zekerheid, Kamerstuk 27 895, aanvullende kamerstukken (zie voetnoten).

2. Wat is de verhouding tussen het exportverbod en de hardheidsclausule op grond van de wet en aanvullende regelgeving?

Verantwoording: Deze deelvraag is beantwoord middels een bronnenonderzoek, namelijk de **wetsanalyse**. Met behulp van dit onderzoek is de gedachtegang van de wetgever ten aanzien van de hardheidsclausule en het export verbod in kaart gebracht. Daarnaast zijn de uitsluitingsgronden voor de Wajong-uitkering en de toewijzingsgronden voor de hardheidsclausule in kaart gebracht. Dit onderzoek is daarmee een goede basis geweest voor het jurisprudentieonderzoek. Daarnaast vormt deze deelvraag goede achtergrond informatie voor het personeel die kennis zal nemen van het adviesrapport.

Bronnen: ‘Besluit beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland’ van 29 april 2003, de Wet Wajong, Kamerstuk 27 895, aanvullende kamerstukken (zie voetnoten).

3. Onder welke feiten en omstandigheden kan er een beroep worden gedaan op de hardheidsclausule blijkens jurisprudentie?

Verantwoording: Deze deelvraag is beantwoord middels een **jurisprudentieonderzoek**. In het vooronderzoek zijn er 28 zaken geanalyseerd en geselecteerd voor het onderzoek die dateren van 2006 tot en met 2016. Er is gekozen voor dit aantal, omdat de opdrachtgever

specifiek heeft verzocht alle tot nu toe behandelde zaken mee te nemen in dit onderzoek. Daarnaast zijn de feiten en omstandigheden die zich kunnen voordoen erg variërend daarom was het voor een kwalitatief en betrouwbaar resultaat belangrijk om alle zaken mee te nemen in het onderzoek. De zaken zijn van verschillende landen ten opzichte van Nederland, dus niet alleen Turkije. Ten eerste omdat het aantal Turks-Nederlandse zaken geen goed beeld zou bieden van de jurisprudentieontwikkeling, dus niet tot een kwalitatief onderzoek zou leiden. Daarnaast is het land van bestemming niet van belang in dit onderzoek. Het juridische vraagstuk omvat de toepassing van de hardheidsclausule volgens de Nederlandse wetgeving.

Bronnen: Jurisprudentielijst gevormd uit de jurisprudentie databanken (zie bijlage I)

4. Onder welke feiten en omstandigheden kan er geen beroep worden gedaan op de hardheidsclausule blijkens jurisprudentie?

Verantwoording: Deze deelvraag is beantwoord middels een **jurisprudentieonderzoek**. Het onderzochte materiaal voor deze deelvraag is gelijk aan hetgeen is toegelicht in deelvraag 3. Het verschil in de manier van onderzoeken bij deze deelvraag is dat er tijdens het jurisprudentieonderzoek is geanalyseerd onder welke feiten en omstandigheden de rechter tot de conclusie is gekomen dat de hardheidsclausule **niet** van toepassing is.

Bronnen: zie deelvraag 3

5. Welke categorieën kunnen er worden vastgesteld inzake de toepassing van de hardheidsclausule?

Verantwoording: Deze deelvraag is beantwoord middels een **jurisprudentieonderzoek**. Aan de hand van de resultaten uit deelvraag 3 en 4 is een indeling gemaakt voor de feiten en omstandigheden die de Wajonggerechtigde hebben aangevoerd bij de rechter. Uit het onderzoek is gebleken dat dit niet mogelijk was voor een deel van de beroepingsgronden. Hierover volgt meer in paragraaf 3.3.

Bronnen: Jurisprudentielijst gevormd uit de jurisprudentie databanken (Zie bijlage I), ‘Besluit beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland’ van 29 april 2003.¹⁰

¹⁰ Besluit voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland’ van 29 april 2003, artikel 2

2. JURIDISCH KADER

In dit hoofdstuk treft de lezer een uiteenzetting van de wet- en regelgeving ten aanzien van de Wajong-uitkering op basis van een literatuur- en wetsonderzoek. Hiermee wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de deelvragen 1 en 2 van dit onderzoek (zie § 1.3.2).

2.1 De wettelijke grondslag van de Wajong-uitkering

2.1.1 De geschiedenis van de Wajong

De Wajong-uitkering is een voorziening welke in het leven is geroepen om arbeidsongeschikte jongeren op dezelfde manier als andere WAO'ers te ondersteunen. De Wajong voorziening is in de afgelopen jaren meerdere malen aangepast en aangescherpt.

Op 1 januari 1998 werd de Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten ingevoerd.¹¹ Tot dat moment ontvingen jonggehandicapten, net als arbeidsongeschikte zelfstandigen en werknemers die geen recht hadden op WAO, een uitkering van 70% van het minimumloon op grond van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW). De AAW kwam in 1976 tot stand.¹² Voor 1976 bestond de "Tijdelijke Rijksgroepsregeling Mindervaliden", als onderdeel van de Algemene Bijstandswet. De invoering van de algemene arbeidsongeschiktheidsverzekering werd in het wetsvoorstel van de AAW onderbouwd met het argument dat bij grootschalige en langdurige arbeidsongeschiktheid er een sociaal risico zou ontstaan voor de hele bevolking. Met behulp van deze voorziening werd bedoeld om dit risico te voorkomen.

De Wajong bleef lange tijd buiten aandacht van de wetgever en het beleid. Hierop vond de eerstvolgende wijziging in de Wajong plaats met de Wet van 3 december 2009, tot wijziging van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten in verband met het bevorderen van de participatie van jonggehandicapten door werk en arbeidsondersteuning. Hiermee werd tevens de citeertitel van de voorziening gewijzigd naar: 'Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten'. De wet wordt ook wel de 'Wajong 2010' genoemd. Het doel van deze wetswijziging was het aanscherpen van het doel van de Wajong

¹¹ Wet van 24 april 1997, houdende voorziening tegen geldelijke gevolgen van langdurige arbeidsongeschiktheid voor jonggehandicapten (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten)

¹² Wet van 11 december 1975 tot vaststelling van een Algemene Arbeidsongeschiktheidsverzekering (AAW)

voorziening. Zo verklaarde de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, P. de Krom toen der tijd; ‘In de Wajong 2010 staat het vinden van werk en het behouden van werk en de ondersteuning daarbij centraal en niet de uitkering, zoals in de oude Wajong het geval was’. De nieuwe Wajong kent voorts een meer activerend uitkeringssysteem, waarbij het uitgangspunt «werken moet lonen» geldt. Verder omvat de nieuwe Wajong striktere re-integratieverplichtingen, waardoor sprake is van evenwicht van rechten en plichten. Daarmee krijgen jongeren met een arbeidsbeperking een grotere kans op betaalde arbeid, zodat zij actief kunnen deelnemen aan de samenleving.¹³

Naar aanleiding van deze belangrijke aanscherping in de visie en het doel van de Wajong-uitkering werd per 1 januari 2013 een extra regeling¹⁴ ingevoerd voor de Wajong uitkeringsgerechtigden. Met de motie Azmani/Dijkgraaf wordt er aan de regering gevraagd om de vrijwillige overstap mogelijk te maken van de oude naar de nieuwe Wajong.¹⁵ Hiermee kunnen Wajonggerechtigden kiezen voor de rechten en plichten van de nieuwe regeling. Dit is geheel vrijwillig en is opgesteld om zo niet alleen de ‘nieuwe’ Wajonggerechtigden als doelgroep te nemen, maar tevens de oude Wajonggerechtigden ook die mogelijkheid te bieden.¹⁶ Tot de inwerkingtreding van de Participatiewet, waardoor er onder andere wijzigingen zijn doorgevoerd in de wetgeving voor de Wajong-uitkering, was dit de geldende wetgeving. In de volgende paragraaf wordt hier dieper op ingegaan.

2.1.2 De huidige wet- en regelgeving

Per 1 juli 2015 is de Participatiewet in werking getreden naar aanleiding van het wetsvoorstel dat in overeenstemming was met de afspraken van het sociaal akkoord van 11 april 2013. Er is geconstateerd dat bij ongewijzigd beleid het aantal Wajonggerechtigden in Nederland in 2050 zal zijn opgelopen tot meer dan 400 duizend. Op dit moment werkt een kwart van alle Wajonggerechtigden, van wie de helft in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) zit. Er is vastgesteld dat het financieel onhoudbaar is voor het sociale zekerheidstelsel om deze ontwikkeling door te laten gaan. In de situatie voor de invoering van de Participatie wet bestonden er voor mensen met arbeidsvermogen verschillende regelingen: de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong), de Wet sociale werkvoorziening (Wsw)

¹³ *Kamerstukken I* 2012/13, 31780, M

¹⁴ Besluit van 7 november 2012 tot vaststelling van het tijdstip, bedoeld in artikel 8:10 van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten, Kamerstuk 31780, nr. 562

¹⁵ *Kamerstukken II* 2011/12, 33161, 50

¹⁶ *Kamerstukken I* 2012/13, 31780, M

en de Wet werk en bijstand (WWB). Deze regelingen kennen verschillende rechten en plichten en zijn te weinig activerend. Het toenmalige stelsel van voorzieningen was te complex, had onbedoelde bijeffecten en paste niet bij de huidige arbeidsmarkt. Bij ongewijzigd beleid zouden de kosten van deze voorzieningen stijgen en dreigde het maatschappelijk en politiek draagvlak voor het stelsel te verdwijnen. De regering vond deze situatie ongewenst.

Daarom heeft het kabinet in samenspraak met sociale partners besloten dat de groep Wajonggerechtigden met arbeidsvermogen tot de doelgroep van de Participatiewet gaat behoren. Hiermee is de nieuwe benoeming van de Wajong voorziening: de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten, ook wel Wajong 2015 genoemd. De doelstelling van de Participatiewet is om iedereen met arbeidsvermogen naar werk toe te leiden, bij voorkeur naar regulier werk. De Participatiewet draagt zo bij aan de ambitie van het kabinet om zoveel mogelijk mensen mee te laten doen aan de maatschappij. De doelgroep van de wet bestaat uit mensen met arbeidsvermogen die zijn aangewezen op, al dan niet tijdelijke, ondersteuning om in hun bestaan te voorzien en/of op ondersteuning om aan het werk te komen.

Met de Participatiewet voert de regering het principe van één regeling consequent door voor iedereen die in staat is om te werken, ook de mensen met een arbeidsbeperking die daarvoor aangewezen zijn op ondersteuning.¹⁷ Voor iedereen uit deze doelgroep zijn dezelfde rechten en plichten gaan gelden. Jongeren met een arbeidsbeperking maar met arbeidsmogelijkheden, komen niet langer in de Wajong terecht, maar horen tot de doelgroep van de Participatiewet. Mensen die nu al een Wajonguitkering hebben, worden beoordeeld op arbeidsvermogen. Als zij arbeidsvermogen hebben en zijn aangewezen op ondersteuning, behoren zij tot de doelgroep van de Participatiewet.¹⁸

2.1.3 Samengevat

Op grond van de voorgaande paragrafen kan de wetgeving ten aanzien van de Wajonguitkering als volgt worden samengevat. Vanaf 2015 staat de Wajong alleen nog open voor jongeren die ‘duurzaam geen mogelijkheden tot arbeidsparticipatie hebben. Dat wil zeggen dat zij nooit in staat zullen zijn om enige arbeid te verrichten.

¹⁷ J. Klijnsma, ‘Klijnsma over de Participatiewet’, *UWV Perspectief* maart 2014

¹⁸ Toelichting op Wetsvoorstel Participatiewet, Kamerstuk 33161 vierde nota

Tot 2015 konden ook jongeren die gedeeltelijk kunnen werken een Wajong-uitkering ontvangen. Vanaf 2015 kunnen deze jongeren voor ondersteuning (bijstand) terecht bij de gemeente.¹⁹ Naar aanleiding hiervan kunnen er drie regimes worden vastgesteld:

Wajong tot 2010	Tot 2010 was het mogelijk om een Wajong-uitkering toegekend te krijgen als betrokkene niet meer dan 75% van het minimumloon kon verdienen. De arbeidsongeschiktheid werd vastgesteld op basis van een loonvergelijking door het UWV. De mate van arbeidsongeschiktheid bepaalde de hoogte van de uitkering.
Wajong 2010-2014	Tussen 2010 en 2015 bestonden er drie regelingen waar de jongere aanspraak op kon maken: de uitkeringsregeling, de werkregeling en de studieregeling. De uitkeringsregeling was bedoeld voor jongeren die blijvend niet konden werken (ontvingen een uitkering van 75% van het minimumloon). De studieregeling was bedoeld voor jongeren die studeerden (ontvingen een uitkering van 25% van het minimum loon). De werkregeling was bedoeld voor jongeren die wel konden werken maar niet studeerden. Zij ontvingen een arbeidsondersteuning en daarnaast een uitkering als zij niet genoeg verdienden.
Wajong vanaf 2015	Vanaf 2015 is de Wajong bedoeld voor mensen die al op jonge leeftijd een ziekte of beperking hebben en die daardoor nooit zullen kunnen werken. Een jongere kan op zijn 18 ^e jonggehandicapte zijn, of dit later tijdens zijn studie worden. Niet de ziekte/beperking maakt dat iemand jonggehandicapt is, maar het feit dat Wajonggerechtigden daardoor nooit zal kunnen werken.

Het aanstippen van de 3 regimes is voor het BSZ van belang, omdat het duidelijk weergeeft hoe de doelstelling en het karakter van de Wajong voorziening met de tijd is veranderd. Dit onderzoek heeft zich vooral gericht op personen die al een Wajong-uitkering ontvangen en besluiten naar het buitenland te verhuizen. De wetswijziging heeft ervoor gezorgd dat er bepaalde groepen Wajonggerechtigden zijn ontstaan. Voor elke groep gelden er verschillende rechten en plichten waaraan de betrokkenen zich moeten houden. Het is daarom voor het BSZ belangrijk dat zij weten welke groep überhaupt onder de Wet Wajong valt en welke regels er voor deze ‘soort Wajonger’ gelden.

¹⁹ Dekker 2015, p. 77-80; artikel 41 Participatiewet

2.2 De verhouding tussen het exportverbod en de hardheidsclausule op grond van de wet en aanvullende regelgeving

2.2.1 De Wajong-uitkering in de praktijk

Met de Invoeringswet Participatiewet zijn er zoals gezegd een aantal aanpassingen ingevoerd met betrekking tot de Wajong 2010. Binnen het kader van dit onderzoek is het belangrijk om vast te stellen onder welke omstandigheden men op dit moment recht heeft op een Wajong uitkering. Men komt in aanmerking voor een Wajong-uitkering als men door een ziekte of handicap nooit meer kan werken en als 1 van deze situaties van toepassing is.

- De persoon heeft op de dag dat zij 18 jaar wordt een ziekte of handicap; Of vanaf 1 jaar nadat de betrokkene tijdens de opleiding een ziekte of handicap kreeg.
- De persoon kreeg na haar 18e en voor de dag dat ze 30 jaar werd een ziekte of handicap. In het jaar voordat zij de ziekte of handicap kreeg, volgde zij minimaal 6 maanden een opleiding.

Daarnaast moet de aanvrager aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Betrokkene dient ingezeten van Nederland te zijn; hieronder wordt verstaan elke persoon die in Nederland woont en bij eventueel vertrek naar het buitenland binnen 1 jaar na vertrek terugkeert naar Nederland; Het begrip ‘wonen’ dient zo te worden geïnterpreteerd dat de plaats waar betrokkene zich bevindt het centrum van zijn dagelijks leven omvat.²⁰
- Betrokkene volgt op dit moment geen opleiding; Dit houdt in dat betrokkene geen studiefinanciering ontvangt op grond van de Wet studiefinanciering, een financiële voorziening ontvangt als bedoeld in artikel 7.51, eerste lid, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, geen kinderbijslag ontvangt op grond van de Algemene Kinderbijslagwet, geen tegemoetkoming ontvangt op grond van hoofdstuk 4 van de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten en tot slot in verband met onderwijs of een beroepsopleiding geen lessen of stages volgt gedurende gemiddeld ten minste 213 klokuren per kwartaal, voor zolang Wajonggerechtigden de leeftijd van 30 jaar nog niet heeft bereikt.²¹

²⁰ Artikel 1:2 jo. 1:3 Wajong 2015

²¹ Artikel 1:4 Wajong 2015

- Betrokkene is minimaal 18 jaar.²²

Als een Wajong-uitkering is toegewezen heeft de betrokkene dit recht niet oneindig. Indien er sprake is van één van de onderstaande situaties eindigt het recht op een Wajong-uitkering:

- Betrokkene weer in staat is om te werken; de aanvrager dient tenminste 25% arbeidsongeschikt te zijn om in aanmerking te komen voor een Wajong-uitkering. Wordt er bij een bijvoorbeeld een (her)controle vastgesteld dat er sprake is van een arbeidsongeschiktheidspercentage lager dan 25% dan vervalt het recht op een Wajong-uitkering.
- Betrokkene in het buitenland gaat wonen; Alle landen behalve Aruba, Curaçao, Sint Maarten, in de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba of op het grondgebied van een andere Mogendheid
- Betrokkene de AOW-leeftijd bereikt;
- Betrokkene langer dan een maand gedetineerd is;
- Betrokkene zich niet aan de regels houdt: hierbij kan worden gedacht aan de plichten die betrokkene heeft vanaf het moment dat hij Wajonggerechtigde is, zoals verschijnen op het UWV kantoor indien hiervoor een verzoek is gedaan.²³

Het UWV is op grond van de wet verantwoordelijk voor de behandeling van de aanvragen voor de Wajong-uitkering.²⁴ Hierbij is zij verbonden aan een aantal wettelijke regels waarmee zij rekening dient te houden bij de behandeling van de aanvragen en de eventuele bezwaarprocedures. Als de aanvraag tot een Wajong-uitkering bij het UWV is ontvangen volgt de beoordeling. Bij de beoordeling van de aanvraag worden de bovengenoemde wettelijke eisen in acht genomen. Aan de hand van de persoonlijke situatie en (herstel)mogelijkheden van betrokkene zal het UWV een beoordeling maken van de beperking en eventueel resterende arbeidsvermogen. Na ontvangst van de aanvraag krijgt de betrokkene binnen 2 werkdagen een ontvangstbevestiging van de Wajong-aanvraag.

De volgende stap is dat de betrokkene van het UWV een uitnodiging krijgt voor een gesprek met een arbeidsdeskundige van het UWV en/of een keuringsarts. Binnen 14 weken na de ontvangstbevestiging, ontvangt de betrokkene per post de beslissing van het UWV over de

²² Artikel 1a:1 Wajong 2015

²³ Artikel 1a:6 Wajong 2015

²⁴ Hoofdstuk 5 van de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen

aanvraag.²⁵ Deze brief omvat een toelichting waarin wordt vermeld of de betrokkene een Wajong-uitkering wordt toegekend en hoe hoog de maandelijkse uitkering zal zijn.²⁶

Besluiten van het UWV zoals de afwijzing van een aanvraag, het beëindigen van de uitkering of het verlagen van de uitkering hebben de juridische waarde van een beschikking. De aanvrager kan binnen 6 weken na de bekendmaking bezwaar indienen tegen deze beslissing van het UWV. De hele bezwaarprocedure dient te worden uitgevoerd conform het Reglement behandeling bezwaarschriften UWV 2014. De bezwaarprocedure wordt uitgevoerd door de bezwaarcommissie. Een bezwaarschrift moet schriftelijk worden ingediend. Hierop bevestigt het UWV de ontvangst van het bezwaarschrift binnen 5 werkdagen na ontvangst. Uiterlijk binnen 2 weken na verzending van de ontvangstbevestiging neemt het UWV telefonisch contact op met de betrokkene om het bezwaar en de bezwaarprocedure te bespreken. Hierbij heeft de betrokkene tevens recht op een hoorzitting waarbij de betrokkene mondeling zijn bezwaar kan verdedigen en of zijn situatie kan toelichten. In de laatste fase van de procedure neemt de bezwaarcommissie een beslissing op het bezwaar. Het UWV dient hierbij rekening te houden met een beslistermijn van 14 weken die eventueel kan worden verlengd naar 17 weken.²⁷

De betrokkene wordt schriftelijk geïnformeerd over deze beslissing. Mocht de betrokkene het niet eens zijn met de beslissing op het bezwaar, dan staat de betrokkene binnen 6 weken een beroep in eerste aanleg bij de Nederlandse rechter open. Na de uitspraak van de rechter kunnen beiden partijen nog in hoger beroep bij de Centrale Raad van Beroep, welke tevens op nationaal niveau de hoogste rechter is voor het sociale zekerheidsrecht.

Een Wajong-gerechtigde die van plan is om in het buitenland te gaan wonen, kan het UWV verzoeken om op voorhand een uitspraak te doen over het wel of niet toepassen van de hardheidsclausule wanneer betrokkene dit voornemen zal gaan uitvoeren. Het UWV neemt dan een beslissing waartegen zoals aangegeven bezwaar en beroep open staat. Is de jonggehandicapte reeds buiten Nederland gaan wonen, maar is de uitkering nog niet beëindigd, dan kan Wajonggerechtigden ook nog een dergelijk verzoek indienen. Nadat een beslissing tot beëindiging van de uitkering is genomen, is een beroep op de hardheidsclausule mogelijk in het kader van een bezwaar tegen die beslissing. Indien een intrekingsbeslissing

²⁵ Dekker 2015, p. 225

²⁶ Verdere informatie over dit onderwerp: <http://www.overheid-uitkering.nl/wajong-uitkering/>

²⁷ Reglement behandeling bezwaarschriften UWV 2014, Stcrt. 20 juni 2014; Hoofdstuk 6 en 7 Algemene Wet Bestuursrecht

echter definitief is geworden, in deze zin dat daartegen geen bezwaar of beroep meer kan worden aangetekend, dan kan het recht op uitkering uitsluitend herleven doordat de betrokkene weer in Nederland gaat wonen. Een vanuit het buitenland ingediend verzoek om op grond van de hardheidsclausule alsnog een Wajong-uitkering toe te kennen, bijvoorbeeld wegens gewijzigde omstandigheden, kan niet worden ingewilligd, omdat de wet daarvoor geen ruimte biedt.

Een beroep op de hardheidsclausule heeft geen opschortende werking. Indien er op de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de jonggehandicapte buiten Nederland is gaan wonen, een verzoek om toepassing van de hardheidsclausule bij het UWV in behandeling is, wordt de uitkering in elk geval beëindigd. Wordt het verzoek daarna ingewilligd, dan komt het UWV terug op het eerdere besluit tot intrekking van de uitkering.

2.2.2 Het exportverbod

In dit onderzoek staat het meenemen van de Wajong-uitkering naar het buitenland centraal. Zoals eerder toegelicht is dit niet voor alle uitkeringen mogelijk. Op 1 januari 2000 is de Wet beperking export uitkeringen in werking getreden voor de WAO, AOW, AKW en ANW.²⁸

Met deze wet was de doelstelling gezet om de handhaafbaarheid en controle van uitkeringen buiten Nederland te verbeteren door de export van sociale uitkeringen naar het buitenland te beperken en aan striktere criteria te onderwerpen. Voor de meeste uitkeringen gold op dat moment al het personaliteitsbeginsel, omdat het Nederlandse stelsel van sociale verzekeringen was gebaseerd op het personaliteitsbeginsel. Met deze wet is er voor veel uitkeringen het territorialiteitsbeginsel gaan gelden. Bij het personaliteitsbeginsel heeft een persoon recht op een uitkering ongeacht het land waarin Wajonggerechtigden woont. Bij het territorialiteitsbeginsel is het juist het land waarin Wajonggerechtigden woont dat de uitkeringsrechten bepaalt.²⁹

In de Wet BEU is geregeld dat de sociale verzekeringen ZW, WAO, WAZ, AOW, Anw en AKW alleen worden geëxporteerd naar landen waarmee een Verdrag is gesloten. De Wajong-uitkering neemt hier een aparte positie in. Gezien de aard en de doelstelling van de Wajong is zij bij de totstandkoming van de BEU niet onder het toepassingsbereik van de Wet BEU gebracht. De Wajong is een uit de algemene middelen gefinancierde

²⁸ Wet beperking export uitkeringen (Wet BEU); *Kamerstukken II* 1997/98, 25757, 1,2.

²⁹ *Kamerstukken II* 1997/98, 25757, 3 (MvT).

arbeidsongeschiktheidsvoorziening en is als zodanig niet aan te merken als een sociale verzekering. De Wajong beoogt de in Nederland wonende jonggehandicapten, die niet voldoende eigen inkomsten kunnen verwerven, een uitkering te geven waardoor zij in staat zijn tot zelfontplooiing te komen. Voorzieningen zijn alleen beschikbaar in Nederland. In verband hiermee is een absoluut exportverbod opgenomen in artikel 17, eerste lid, onder c van de Wet Wajong. Ondanks het strikte karakter van dit absolute exportverbod heeft de Wajong gerechtigde de mogelijkheid om hier onderuit te komen. Hierover volgt meer in paragraaf 2.2.3.³⁰

2.2.3 De hardheidsclausule

Het van derden afhankelijke karakter van de Wajong-uitkering maakt dat een absoluut exportverbod in sommige gevallen tot onredelijke leefsituaties kan leiden. Om die reden heeft de wetgever ruimte geboden voor een uitzondering op dit exportverbod, namelijk de hardheidsclausule.³¹ Hardheidsclausules worden in het algemeen niet in een regeling opgenomen omdat zij de rechtszekerheid kunnen belemmeren. Hardheidsclausules worden slechts in een regeling opgenomen indien er aanleiding is om te verwachten dat, gelet op het doel en de strekking van de regeling, de toepassing van de regeling kan leiden tot onbillijkheden van overwegende aard in niet precies te voorziene gevallen of groepen van gevallen.

Deze individuele belangenafweging, die bij de toepassing van de hardheidsclausule dient te worden gemaakt, zou kunnen leiden tot willekeur. Om die reden dient de toepassing van de hardheidsclausule zo beperkt mogelijk te worden gehouden. Bij de toepassing van de hardheidsclausule dient steeds een afweging te worden gemaakt tussen het belang van de regeling en de gevolgen van het handhaven van die regeling voor een individueel geval. Indien het toepassen van de regeling in een individueel geval leidt tot onbillijkheden van overwegende aard, kan bij wijze van uitzondering worden afgeweken van het uitgangspunt van de regeling.³²

³⁰ Kamerstuk 3351- 2003, Beantwoording van de vragen inzake de export van Wajong-uitkeringen door staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

³¹ Lid 7 Artikel 17 Wet Wajong

³² *Kamerstukken II* 2000/01, 27895, nr. 3, p. 2.

Met het wetsvoorstel, ‘Wijziging van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten, houdende een verbeterde formulering van de hardheidsclausule inzake de export van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering naar het buitenland’, is de juridische basis gelegd voor de hardheidsclausule.³³ Middels dit wetsvoorstel is per 1 september 2002, lid 7 van artikel 17 van de Wet Wajong (2010) toegevoegd. Met deze wijziging is aan het UWV de bevoegdheid gegeven om deze export bepaling in lid 1, sub c van dit artikel *buiten toepassing te laten of daarvan af te wijken voor zover van toepassing, gelet op het belang van het eindigen van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering indien de jonggehandicapte buiten Nederland gaat wonen, zal leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard*. Op grond hiervan kan het UWV, op basis van alle relevante feiten en omstandigheden van een individueel geval, besluiten dat toepassing van het exportverbod tot een zodanig onredelijke uitkomst zou leiden dat het van bijzondere hardheid of onredelijkheid zou getuigen het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering te beëindigen. Het UWV zal bij de toepassing van de hardheidsclausule telkens het belang van het exportverbod tegenover het belang van het individuele geval moeten afwegen.

In het verlengde van de bovengenoemde wetswijziging heeft de wetgever ervoor gekozen om een besluit in het leven te roepen³⁴, met als doel een betere formulering van de hardheidsclausule. Hierbij heeft de wetgever in ieder geval 3 situaties opgesomd die als *zwaarwegende redenen* kunnen worden aangemerkt. Zo luidt artikel 2 van het Besluit:

‘Van een onbillijkheid van overwegende aard is sprake indien de jonggehandicapte naar het oordeel van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te gaan wonen en naar verwachting als gevolg van het eindigen van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering aanmerkelijk nadeel zal ondervinden. Als zwaarwegende redenen om buiten Nederland te gaan wonen worden in ieder geval aangemerkt:

- a. het ondergaan van een medische behandeling van enige duur;
- b. het aanvaarden van arbeid met enig reïntegratieperspectief;
- c. het volgen van de woonplaats van degene(n) van wie de jonggehandicapte voor zijn verzorging afhankelijk is en die genoodzaakt is om buiten Nederland te gaan wonen.

³³ Kamerstukken II 2001/02, 27895, nr. 2

³⁴ Stcrt-2003, nr.84, p. 17:..Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

Deze redenen zijn niet onder alle omstandigheden voldoende zwaarwegend. Een behandeling in het buitenland moet medisch geïndiceerd zijn en zo lange tijd vergen dat het werkelijk nodig is om daar ook te gaan wonen. De arbeid die de jonggehandicapte kan aanvaarden, moet een reëel perspectief bieden op re-integratie. De redenen waarom de verzorgende personen buiten Nederland gaan wonen, moeten objectief en dwingend van aard zijn, en dus niet in overwegende mate gebaseerd op een eigen keuze.³⁵

Ook andere situaties dan de drie hiervoor genoemde kunnen grond opleveren voor toepassing van de hardheidsclausule. In alle gevallen beoordeelt het UWV of de jonggehandicapte zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te gaan wonen, en of het eindigen van de uitkering voor hem een aanmerkelijk nadeel zal betekenen.³⁶

2.2.4 De hardheidsclausule in de praktijk

Dit onderzoek ziet toe op de situatie waarin een persoon al Wajonggerechtigd is maar het besluit heeft genomen om zich te vestigen in het buitenland of eventueel al in het buitenland woont. Hiermee staat een beroep op de hardheidsclausule bij het UWV dus centraal. Zoals in voorgaande paragrafen uiteengezet neemt het UWV bij de beoordeling van zo een verzoek de eisen van artikel 2 van het Besluit in acht. Indien het UWV van oordeel is dat het beëindigen van de arbeidsongeschiktheidsuitkering zal leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard, maakt het de jonggehandicapte het besluit bekend dat zij het beroep op de hardheidsclausule gegrond verklaard en de uitkering zal doorlopen indien zij in ieder geval binnen een termijn van 1 jaar zal verhuizen naar het buitenland. Indien het UWV van oordeel is dat het beëindigen van de arbeidsongeschiktheidsuitkering niet zal leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard, maakt het de jonggehandicapte het besluit bekend dat zij het beroep op de hardheidsclausule ongegrond verklaard en de uitkering zal worden stopgezet wanneer de betrokkene buiten Nederland gaat wonen.

³⁵ *Kamerstukken II* 2000/01, 27895, nr. 3

³⁶ Stcrt-2003, nr.84, p. 17; Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

2.2.5 Samengevat

Kort samengevat kan er worden gesteld dat een persoon dient te voldoen aan een reeks eisen alvorens zij recht heeft op een Wajong-uitkering. Indien dit recht eenmaal is verkregen dient de betrokkene rekening te houden met het absolute exportverbod. Mocht betrokkene besluiten om naar het buitenland te verhuizen of zich reeds in het buitenland bevinden, dan heeft betrokkene de mogelijkheid om een beroep te doen op de hardheidsclausule. Dit is kortgezegd de uitzondering op de regel. Dit verzoek dient de betrokkene in bij het UWV. Het UWV beoordeelt de situatie van de betrokkene aan de hand van de eisen van het Besluit. Hierop ontvangt de betrokkene een beslissing van het UWV. Tegen deze beslissing staan bezwaar bij het UWV, beroep bij de Rechtbank en hoger beroep bij de Centrale Raad van Beroep open.

3. RESULTATEN

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het jurisprudentieonderzoek opgenomen. Hiermee wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de deelvragen 3, 4 en 5 van dit onderzoek (zie § 1.3.2)

3.1 Inleidend

In deze paragraaf komen de algemene resultaten van het jurisprudentieonderzoek ter sprake met daarbij een toelichting op de manier van onderzoeken. In daarop volgende paragrafen worden de resultaten meer gedetailleerd toegelicht. Eerst volgt een uiteenzetting van de feiten en omstandigheden die tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule hebben geleid. Daarop volgt een uiteenzetting van de feiten en omstandigheden die niet kunnen leiden tot een succesvol beroep op de hardheidsclausule. In overleg met de opdrachtgever is er voor gekozen om de essentie van elke zaak apart aan bod te brengen, zodat deze zaken elk apart nog kunnen worden geraadpleegd door de medewerkers.

Zoals toegelicht in paragraaf 2.2.3 is er op basis van de wet- en regelgeving ten aanzien van de hardheidsclausule een vierdeling gemaakt in de beroepingsgronden voor de jurisprudentieanalyse. Daarnaast zijn er specifieke onderwerpen vastgesteld waaraan elk beroep is geanalyseerd. Deze onderwerpen hebben de leidraad gevormd in de jurisprudentieanalyse. Zo zijn de volgende punten geanalyseerd:

- De instantie waar de juridische procedure heeft plaatsgevonden
- Of de beslissing tot toewijzing/afwijzing van het UWV op voorhand is gedaan of na vestiging van betrokkene in het buitenland
- De grond waarop er een beroep is gedaan op de hardheidsclausule:

****** Voor een beroep op de hardheidsclausule moet de betrokkene zwaarwegende redenen hebben om buiten Nederland te wonen. De wetgever heeft bij het Besluit bepaald dat in ieder geval 3 omstandigheden als zwaarwegend kunnen worden aangemerkt (niet-limitatieve opsomming). Naar aanleiding hiervan is de volgende groepering gehanteerd in het jurisprudentieonderzoek:

groep A: Zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen te weten; sub a artikel 2 van het Besluit
groep B: Zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen te weten; sub b artikel 2 van het Besluit
groep C: Zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen te weten; sub c artikel 2 van het Besluit
groep D: Zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen te weten; overige feiten/omstandigheden

- De beslissing van de rechter
- Onderbouwing van de beslissing

** De resultaten van dit onderdeel van het jurisprudentieonderzoek zijn opgenomen in de volgende paragrafen.

Een deel van de resultaten is opgenomen in de onderstaande tabel. Belangrijke opmerking hierbij is dat de resultaten niet per rechtszaak maar per beroepingsgrond zijn weergegeven in de onderstaande tabel. De reden hiervoor is dat uit de jurisprudentieanalyse is gebleken dat het bij een aantal zaken voorkomt dat betrokkene in 1 rechtszaak bijvoorbeeld zowel een beroep doet op groep A als groep C. Daarnaast is rekening houdend met de doelstelling van dit onderzoek niet de rechtszaak maar het beroepingsgrond van belang.

Uit de onderstaande tabel kan worden afgeleid dat van de 36 beroepen, 4 beroepen in eerste aanleg zijn behandeld. Het overgrote deel, namelijk 74% heeft vooraf een verzoek ingediend bij het UWV om op voorhand een beslissing te nemen over het wel of niet toewijzen van de export van de Wajong-uitkering. Een ander interessant punt is dat uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat er van alle tot nu ingediende beroepen op de hardheidsclausule bij de Nederlandse rechter 1 beroep toegewezen. Dit houdt in dat 97% van alle beroepen op de hardheidsclausule zijn afgewezen door de Nederlandse rechter.

Algemene resultaten jurisprudentieanalyse						
	CRvB	Rechtbank	Voor verhuizing	Na verhuizing	Afwijzing	Toewijzing
Groep A	III	I	II	II	IIII	-
Groep B	I	I	I	I	II	-
Groep C	IIII III II	II	IIII III III	I	IIII III III	I
Groep D	IIII III III I	-	IIII III I	IIII	IIII III III I	-

3.2 Resultaten jurisprudentieanalyse

3.2.1 De feiten en omstandigheden waarmee er een beroep kan worden gedaan op de hardheidsclausule blijktens jurisprudentie

In deze paragraaf wordt er dieper ingegaan op de feiten en omstandigheden die volgens de Nederlandse rechter kunnen leiden tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule. Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt, dat van alle beroepen op de hardheidsclausule er één is toegewezen door de Nederlandse rechter.

In deze Wajong-kwestie heeft betrokkene een beroep gedaan op de hardheidsclausule op grond van Groep C, het volgen van de woonplaats van personen van wie de jonggehandicapte voor zijn verzorging afhankelijk is en die genoodzaakt is om buiten Nederland te gaan wonen. Bij de beoordeling van deze zwaarwegende reden dient er volgens de wet- en regelgeving³⁷ ook naar deze voorwaarden te worden gekeken: De redenen waarom de verzorgende personen buiten Nederland gaan wonen, moeten objectief en dwingend van aard zijn, en niet in overwegende mate gebaseerd zijn op een eigen keuze.

Betrokkene meldt bij het UWV dat hij met behoud van zijn Wajong-uitkering op een nader te bepalen datum naar het buitenland gaat verhuizen, omdat zijn vader aldaar een baan heeft aanvaard. Zijn vader is de persoon die hem verzorgd. De vader was werkeloos en heeft 2 jaar tevergeefs gesolliciteerd op functies in Nederland. Om die reden heeft de vader van de Wajonggerechtigde de baan die hem is aangeboden in het buitenland geaccepteerd.

De rechter is in deze zaak van oordeel dat de door betrokkene aangevoerde feiten en omstandigheden onder de toepassing van beroepingsgrond C vallen. Hierbij stelt de rechter dat het accepteren van een baan in het buitenland na twee jaar lang tevergeefs solliciteren in Nederland en daarom dus besluiten om te emigreren geen besluit is op basis van overwegende eigen keuze. Er is hier sprake van noodzaak. Op grond hiervan komt de rechtbank tot de conclusie dat hier sprake is van een succesvol beroep op de hardheidsclausule en dat betrokkene met behoud van zijn Wajong-uitkering kan verhuizen naar het buitenland.

³⁷ Stcrt-2003, nr.84, p. 17:..Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

3.2.2 De feiten en omstandigheden waarmee er geen beroep kan worden gedaan op de hardheidsclausule blijkens jurisprudentie.

In deze paragraaf wordt er dieper ingegaan op de omstandigheden en feiten die volgens de Nederlandse rechter niet kunnen leiden tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule.

3.2.2.1 Beroepen op grond van sub a van artikel 2 van het Besluit

Uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat er van alle afgewezen beroepen op de hardheidsclausule er vier zijn ingediend op grond van Groep A, het ondergaan van een medische behandeling van enige duur. Bij de beoordeling van deze zwaarwegende reden dient er volgens de wet- en regelgeving³⁸ ook naar deze voorwaarden te worden gekeken: Een behandeling in het buitenland moet medisch geïndiceerd zijn en zo lange tijd vergen dat het werkelijk nodig is om daar ook te gaan wonen.

1. In deze kwestie betoogt betrokkene dat haar kwaliteit van leven en haar gezondheid erg was afgenomen in Nederland. Zowel haar gezondheid als die van haar kinderen die tevens astmatisch zijn is hun gezondheid aanzienlijk verbeterd en is het medicijngebruik drastisch gedaald. Doordat de prikkels die hen ziek maakte (in Nederland) zijn verdwenen stelt betrokkene dat er een adequate medische behandeling mogelijk is geworden. Daarnaast heeft de verzekeringsarts op basis van dossieronderzoek gerapporteerd dat het klimaat waarin betrokkene zich momenteel bevindt een gunstige uitwerking heeft op astma en daardoor minder prikkels geeft. Er zou echter in dit geval geen sprake zijn van een medische noodzaak, maar een medisch wenselijke verhuizing.

De rechter heeft besloten dat een verbetering van de levenskwaliteit geen gegronnd beroep vormt op de hardheidsclausule. De rechter sluit zich aan de bij de verzekeringsarts en stelt dat het een eigen keuze is van betrokkene om te verhuizen naar het buitenland. De vermindering van prikkels duidt op geen enkele manier op een adequate medische behandeling. Het beroep op de hardheidsclausule wordt dus afgewezen omdat deze feiten en omstandigheden van betrokkene niet onder toepassing van groep A en daarnaast niet aan de daaraan verbonden voorwaarde van een medisch geïndiceerd vallen.

³⁸ Stcrt-2003, nr.84, p. 17:..Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

2. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij een medische behandeling zal ondergaan in het land waar hij van plan is zich te vestigen. Op basis van de medische informatie van de psychiater van betrokkene en de psychiater bij wie de betrokkene in behandeling zal zijn bij vestiging in het buitenland blijkt dat de behandeling in kwestie niet alleen in dat land mogelijk is. De behandelende arts heeft tevens aangegeven dat de behandeling in het buitenland minder intensief zal zijn dan in Nederland. Daarnaast blijkt uit het medisch dossier dat betrokkene op het gebied van algemene dagelijkse levensverrichtingen niet afhankelijk is van derden die hem alleen in het land van vestiging kunnen verzorgen.

De rechter heeft in deze zaak het volgende overwogen. De feiten en omstandigheden van betrokkene voldoen aan de omschrijving van Groep A. Tevens is er sprake van een langdurige behandeling waardoor het begrijpelijk is dat betrokkene daarvoor in dat land woonachtig dient te zijn. Uit het medisch dossier blijkt echter niet dat een behandeling in het buitenland medisch geïndiceerd is, dus noodzakelijk is. In tegenstelling blijkt uit het medisch dossier dat de behandeling intensiever zal zijn in Nederland. Op grond hiervan is het beroep op de hardheidsclausule op grond van deze feiten en omstandigheden afgewezen.

3. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij een hogere kwaliteit van leven ervaart in het land waar hij zich wil gaan vestigen. De betrokkene onderbouwt dit met medische verklaringen van zijn psychiater die heeft gemeld dat er aanwijzingen zijn dat betrokkene zijn depressieve stoornis en psychotische stoornis in Nederland ernstiger zijn dan in het land waar betrokkene zich wil vestigen en dat om die reden een voorkeur zou kunnen worden gegeven aan een behandeling in dat land in plaats van Nederland.

De rechter heeft in deze kwestie het volgende overwogen. De aangevoerde bewijzen en argumenten bewijzen in ieder geval dat er inderdaad sprake is van een mogelijk medische behandeling in het buitenland. Deze feiten en omstandigheden leiden echter niet tot een geslaagd beroep op hardheidsclausule. Dit omdat er in de omstandigheden van betrokkene geen sprake is van een medisch objectiveerbare en dwingende noodzaak tot het ondergaan van een medische behandeling van enige duur in buitenland. Dat betrokkene zich daar beter voelt wijst op een voorkeur en een voorkeur levert in geen enkel geval een noodzaak op.

4. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij genoodzaakt is om te verhuizen naar het land waar hij zich wil vestigen, omdat hij vanwege zijn rugproblemen afhankelijk is van de zorg van zijn vriendin. Zijn vriendin kan hem goed verzorgen en om die reden zou daar dus een medische behandeling van betere kwaliteit sprake zijn. Zijn vriendin was al woonachtig in dat land.

De rechter heeft in deze kwestie het volgende overwogen. De door betrokkene aangevoerde feiten en omstandigheden vallen niet onder de toepassing van deze beroepingsgrond, omdat het feit dat betrokkene afhankelijk is van zijn vriendin die hem verzorgd niet leidt tot een medische behandeling. Daarnaast is uit dossierstudie van de verzekeringsarts gebleken dat betrokkene niet afhankelijk is van derden en dat er daarom geen medische noodzaak is voor betrokkene om door zijn vriendin te worden verzorgd. Hiermee is dus ook geen sprake van een objectiveerbaar medische noodzaak. De verhuizing is in overwegende mate op eigen keuze gebaseerd. Op grond hiervan zal er terecht geen toepassing van de hardheidsclausule plaatsvinden.

3.2.2.2 Beroepen op grond van sub b van artikel 2 van het Besluit

Uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat van alle afgewezen beroepen op de hardheidsclausule er 2 zijn ingediend op grond van groep B, het aanvaarden van arbeid met enig reïntegratieperspectief. Bij de beoordeling van deze zwaarwegende reden dient er volgens de wet- en regelgeving³⁹ ook naar deze voorwaarden te worden gekeken: de arbeid die de jonggehandicapte kan aanvaarden moet een reëel perspectief bieden op re-integratie.

1. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zijn vader in het land waar hij naartoe wil verhuizen contact heeft met een stagebegeleider die jongeren begeleidt bij het vinden van een vaste baan in de horeca. Volgens hem zijn er in dit land nog mogelijkheden om zonder diploma een baan te krijgen en ligt de werk druk daar beduidend lager dan in Nederland. Betrokkene is ervan overtuigd dat hij een concreet aanbod tot het aanvaarden van werk zal krijgen op het moment dat hem de kans wordt geboden om met de genoemde stagebegeleider een traject in te gaan.

³⁹ Stcrt-2003, nr.84, p. 17; Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

De rechter heeft ten aanzien van deze kwestie het volgende overwogen. Met de feiten en omstandigheden die betrokkene stelt is niet aannemelijk gemaakt dat betrokkene in dat land direct een baan kan aanvaarden. Zoals gesteld in het Besluit dient het te gaan om het aanvaarden van arbeid die een reëel perspectief biedt op re-integratie. Het zoeken naar werk of het vergroten van de kans op werk valt daar niet onder. Van een concreet aanbod van een baan is de rechtbank dus niet gebleken. Ook het feit dat er in het land van vestiging een dringende behoefte bestaat aan horecapersoneel en het feit dat er in tegenstelling tot in Nederland nog mogelijkheden zijn om zonder diploma daar een baan te krijgen kan geen doorslaggevende betekenis hebben voor de definitie reëel perspectief op re-integratie. Er dient op het moment dat er een beroep op de hardheidsclausule wordt gedaan een concreet aanbod van een baan te zijn. Omdat de feiten die betrokkene aanvoert niet vallen onder deze formulering kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule op deze beroepingsgrond.

2. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij genoodzaakt was om naar het buitenland te verhuizen omdat er in dat land meer kansen zouden zijn op een baan.

De rechter heeft ten aanzien van deze kwestie het volgende overwogen. Betrokkene heeft deze omstandigheid niet verder onderbouwd. Los daarvan leidt de enkele stelling dat van meer kansen op een baan niet tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule, omdat deze omstandigheid geen reëel perspectief biedt op re-integratie.

3.2.2.3 Beroepen op grond van sub c van artikel 2 van het Besluit

Uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat er van alle afgewezen beroepen op de hardheidsclausule er 13 zijn ingediend op grond van groep C, het volgen van de woonplaats van degene van wie de jonggehandicapte voor zijn verzorging afhankelijk is en die genoodzaakt is om buiten Nederland te wonen. Bij de beoordeling van deze zwaarwegende reden dient er volgens de wet- en regelgeving⁴⁰ ook naar deze voorwaarden te worden gekeken: De redenen waarom de verzorgende personen buiten Nederland gaan wonen, moet objectief en dwingend van aard zijn, en dus niet in overwegende mate gebaseerd zijn op eigen keuze.

⁴⁰ Stcrt-2003, nr.84, p. 17:..Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland.

1. In deze Wajong-kwestie doet betrokkene een beroep op de hardheidsclausule waarbij zij de aard, de ernst en de gevolgen van haar ziekte benadrukt. Daarnaast betoogt betrokkene dat zij voor haar verzorging is aangewezen op anderen, dat zij getrouwd was en haar echtgenoot inmiddels al woonachtig is buiten Nederland van wie zij voor de bedoelde verzorging afhankelijk was.

De rechter heeft ten aanzien van deze kwestie het volgende overwogen. Deze feiten en omstandigheden duiden niet op een noodzaak om te verhuizen, omdat de noodzakelijke verzorging aan betrokkene kon worden geleverd door anderen dan haar echtgenoot. In de periode dat zij gescheiden van hem leefde, omdat haar echtgenoot zich in het buitenland bevindt, werd deze zorg door anderen geleverd. Dit geldt zowel voor haar vertrek uit Nederland als haar terugkomst. Er is dus geen sprake van noodzakelijke verzorging door haar partner. In het geval dat, dat wel zou blijken dan nog zou een beroep niet slagen, omdat betrokkene haar verzorgen niet volgt (echtgenoot bevond zich al in het buitenland) en haar verzorger geen noodzakelijke reden had om buiten Nederland te wonen. Hierdoor wordt er niet voldaan aan de voorwaarden van beroepingsgrond C en kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

2. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat de hardheidsclausule van toepassing zou moeten zijn op zijn situatie om de volgende redenen. Betrokkene stelt dat zijn ouders wensen terug te keren naar hun land van herkomst en dat hij is aangewezen op de volledige zorg door zijn ouders. Daarbij geeft betrokkene aan dat het gebruikelijk is dat ouderen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit een ander land zich na hun pensionering weer in het land van herkomst wensen te vestigen.

De rechter heeft ten aanzien van deze kwestie het volgende overwogen. Om de mate van afhankelijkheid van betrokkene van zijn ouders vast te stellen is er een onderzoek verricht door de bezwaarverzekeringsarts. Uit deze rapportage blijkt dat er twijfel bestaat over de vraag of betrokkene voor zijn verzorging volledig afhankelijk is van zijn ouders. Nu er daarover twijfel is, is er tevens gekeken naar de noodzaak van de ouders om te verhuizen. Het feit dat de ouders de wens hebben om terug te keren naar het land van herkomst en dat dit begrijpelijk is na de pensionering kan niet worden geïnterpreteerd als noodzakelijk. Er is slechts sprake van een keuze van de ouders om te verhuizen. Op grond hiervan wordt er niet

voldaan aan de eisen aan deze beroepsgrond en kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

3. In deze Wajong-kwestie voert betrokkene aan dat bij haar situatie de hardheidsclausule zou moet worden toegepast. Betrokkene is vanaf haar 14^e levensjaar bekend met psychische klachten waardoor zij volledig afhankelijk is van de zorg van haar ouders. Betrokkene stelt dat haar ouders sinds 2000 een huis in het buitenland bezitten en dat haar ouders vanaf 2002 in Nederland hebben gewoond in een door de werkgever van haar vader betaalde woning. Omdat het contract van haar vader niet is verlengd zijn zij genoodzaakt om weer in dat land te wonen. Uit het rapport van de psychiater die is geraadpleegd blijkt dat bij betrokkene sprake is van medische afhankelijkheid van een of beiden ouders. Deze afhankelijkheid is echter niet exclusief en kan ook door anderen worden gegeven. Hierbij is wel opgemerkt dat een verandering in de bron van zorg wel gepaard kan gaan met een verergering van de psychische klachten.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Op basis van het medisch rapport kan er worden geconcludeerd dat betrokkene voor haar verzorging afhankelijk is van haar ouders. Er dient echter ook te worden gekeken naar de noodzaak van de ouders om te verhuizen. Uit de aangevoerde stukken blijkt geenszins dat de ouders van betrokkene geen andere mogelijkheid hadden dan buiten Nederland te wonen. De raad stelt vast dat de aangevoerde redenen geen blijk geven van een noodzaak om te verhuizen, maar hier meer sprake is van een keuze. Om die reden kan geen er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

4. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat de hardheidsclausule op haar situatie van toepassing is omdat zijn pleegmoeder het voornemen heeft om naar het buitenland te verhuizen en hij van haar begeleiding afhankelijk is. Uit het rapport van de verzekeringsarts is gebleken dat betrokkene met enige begeleiding, zelfstandig kan functioneren. Dit wordt tevens bevestigd door het ingezonden rapport van de arts van de betrokkene.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Op basis van het medisch rapport kan er worden vastgesteld dat er voor betrokkene geen sprake is van volledige afhankelijk voor de verzorging van zijn pleegmoeder. Betrokkene heeft niet kunnen hardmaken dat hij met de in Nederland aanwezige medische en andere hulp

zelfstandig zou kunnen wonen. Omdat betrokkene niet zorgafhankelijk is, is er voor hem ook geen noodzaak om mee te verhuizen met zijn pleegmoeder. Om die reden zal er terecht geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

5. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat haar situatie uitzonderlijk is. Haar vader heeft besloten terug te keren naar het land van herkomst. Betrokkene geeft aan dat zij voor verzorging afhankelijk is van haar vader en dat er om die reden de noodzaak bestaat om met hem mee te gaan. Betrokkene betoogt dat haar vader arbeidsongeschikt is en lijdt aan een depressie. Deze stelling wordt onderbouwd met brieven van behandelaars van haar vader.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Rechtbank het volgende overwogen. Er is geen geschil over de verzorgingsafhankelijk van betrokkene van haar vader. Nu dient er echter nog te worden bekeken of er sprake is van noodzaak van de vader om te verhuizen. Uit de medische verklaringen blijkt inderdaad dat de vader van betrokkene lichamelijke en psychische klachten heeft maar dat hieruit niet blijkt dat deze klachten van zodanige aard zijn dat betrokkene om medische redenen genooddaakt is te verhuizen naar het land van herkomst. Zo blijkt uit een brief van de huisarts dat er geen objectieve of dringende redenen zijn voor de ouders om te verhuizen buiten dat zij daar veel gelukkiger van zullen worden. Op grond hiervan concludeert de rechter dat de voorgenomen verhuizing in overwegende mate is gebaseerd op een keuze zonder dat er sprake is van een objectieve of dwingende noodzaak daartoe.

6. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene de hardheidsclausule op haar van toepassing is, omdat haar echtgenoot om medische redenen genooddaakt is om naar het buitenland te verhuizen en dat haar echtgenoot voor zijn verzorging afhankelijk is van haar en zij daarom met hem moet mee verhuizen. Betrokkene betoogt dat een warmer klimaat noodzakelijk is voor haar echtgenoot omdat een droger en warmer klimaat tot een verlichting van zijn klachten leidt.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Tijdens de procedure zijn er geen stukken getoond dat er tussen betrokkene en haar echtgenoot een wederzijdse verzorgingsafhankelijk is en daarom is niet gebleken dat er sprake is van een medische noodzaak om buiten Nederland te gaan wonen. Het argument van een

positief effect van het klimaat op de echtgenoot op zich zelf toont geen objectieve of dwingende reden om te verhuizen. Op grond hiervan kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

7. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat de hardheidsclausule op hem van toepassing is omdat hij voor zijn zorg afhankelijk is van zijn ouders. Er is voor zijn ouders sprake van een objectieve en dwingende aard om te verhuizen, namelijk een medische noodzaak, omdat de zorg voor betrokkene voor de ouders die inmiddels 76 en 81 jaar zijn steeds zwaarder wordt. Zij lijden aan allerlei kwalen en ziektes waardoor zij ook nu al, maar zeker in toekomst hulp nodig hebben bij de verzorging van betrokkene. In het land waar zij zich willen vestigen wonen drie zussen die deze hulp kunnen bieden en later kunnen overnemen. Daarnaast zal de verhuizing het algemeen welbevinden en de gezondheid van de ouders ten goede komen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Over de zorgafhankelijk van betrokken is geen twijfel. Uit de stukken van de artsen is echter niet gebleken dat de genoemde klachten van zodanige aard zijn dat moet worden gesproken van medische noodzaak om te verhuizen. De andere aangevoerde redenen als gewenst klimaat, nabijheid van familie en vrienden kunnen niet worden aangemerkt als objectief en dwingend van aard. Omdat er onder deze feiten en omstandigheden voor de ouders dus geen sprake is van een noodzaak om te verhuizen kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule.

8. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat de hardheidsclausule op hem van toepassing is omdat hij voor zijn verzorging afhankelijk is van zijn ouders die willen remigreren naar hun vaderland.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit de aangevoerde stukken in niet komen vast te staan dat betrokkene voor zijn verzorging afhankelijk is van zijn ouders. Daarnaast levert enkel de wens van remigratie geen noodzaak op die objectief en dwingend is van aard. Om die reden is er geen sprake van toepassing van de hardheidsclausule.

9. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zijn ouders die hem verzorgen zullen verhuizen naar het buitenland. Tevens wordt aangevoerd dat betrokkene al tien jaar een kleine kamer heeft. Het is voor de vader financieel niet haalbaar om in Nederland een ander huis te kopen. De huizen betaalbaarder in het land waar zij zich willen vestigen. In het nieuwe huis kan betrokken een zitslaapkamer krijgen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit de medische stukken die zijn overhandigd is de zorgafhankelijk van betrokkene bewezen. Er is echter niet voldoende onderbouwd dat er geen enkele mogelijkheid is om een betaalbare woning met zitslaapkamer te kopen in Nederland. De aangevoerde argumenten kunnen niet worden geïnterneerd als noodzaak die objectief en van dwingende aard is. Om die reden is er geen sprake van zwaarwegende redenen om buiten Nederland te wonen.

10. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zij genoodzaakt is om naar het buitenland te verhuizen. Betrokkene heeft een aangeboren rug afwijking. Als gevolg van deze handicap heeft betrokkene assistentie nodig van anderen bij huishoudelijke taken en bij de verzorging van haar kinderen. Voor de verhuizing naar het buitenland verleende haar moeder die assistentie. Na de geboorte van het tweede kind besluit betrokkene mede in verband met de medische zorg voor dat kind zich te vestigen in het buitenland waar tevens haar echtgenoot woonachtig is. De echtgenoot bezit de nationaliteit van dat land en geniet daar enig inkomen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Er kan in dit geval geen sprake zijn van een geval waarin betrokkene in dat land is gaan wonen omdat degene die haar verzorgde genoodzaakt is daar te gaan wonen. Tot haar vertrek naar het buitenland ontving betrokkene assistentie van haar moeder bij de huishoudelijke taken en de verzorging van het eerste kind. De moeder is immers in Nederland blijven wonen.

11. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat de hardheidsclausule op hem van toepassing is omdat hij voor zijn verzorging afhankelijk is van zijn ouders en dat zijn situatie mede gelet op het feit dat de intramurale zorg niet voor hem toegankelijk is, uitzichtloos is na de remigratie van zijn ouders. Er is sprake van een noodzaak van objectieve en dwingende aard voor de remigratie van zijn ouders, omdat zij als ex-politiek vluchtelingen moeten keren naar hun geboorteland nu dat gezien de gevorderde leeftijd nog mogelijk is. Tot slot stelt

betrokkene dat de gezondheid en welzijn van zowel zijn ouders als hem in het land waar hij naartoe wil verhuizen verbetert.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Tussen partijen is niet in geschil dat betrokkene voor zijn verzorging afhankelijk is van zijn ouders. Er is echter onvoldoende gebleken dat er sprake is van een noodzaak voor de ouders om te verhuizen naar het buitenland. De aangevoerde redenen kunnen niet worden aangemerkt als objectieve en dwingende noodzaak. Deze verhuizing is grotendeels gebaseerd op keuze.

12. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat de hardheidsclausule op haar van toepassing is omdat zij voor haar verzorging afhankelijk is van haar ouders. Verder stelt betrokkene dat haar vader was genoodzaakt om buiten Nederland te wonen vanwege zijn medische klachten. Hiervan worden tevens stukken ingezonden.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Er is in deze situatie geen sprake van een geval in de zin van deze beroepsgrond. Ten eerste omdat er niet is gebleken dat betrokkene voor haar verzorging afhankelijk is van derde. Ten tweede waren haar ouders al woonachtig in het buitenland. Er is dus geen sprake van het volgen van haar verzorgers. Om die reden kan er geen toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule in deze situatie.

13. In deze Wajong-kwestie heeft betrokkene het voornemen om definitief terug te keren naar zijn geboorteland. Hierbij stelt betrokkene dat hij wegens zijn slechthooftheid niet goed voor zichzelf kan zorgen en dat zijn oma bij wie hij tot zijn zestiende heeft verbleven deze zorg op zich kan nemen. Verder betoogt betrokkene dat hij in het land waar hij naar toe zal verhuizen minder last heeft van pijn in zijn lichaam en dat hij minder medicatie nodig heeft om zijn suikerziekte onder controle te krijgen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Er is in dit geval geen sprake van een geval waarin betrokkene wilde verhuizen naar dat land omdat degene die hem verzorgde genoodzaakt was daar te wonen. De oma heeft immers altijd in dat land gewoond en zorgde jaren geleden voor hem in dat land. Om die reden kan deze situatie niet leiden tot een geslaagd beroep op deze beroepsgrond van de hardheidsclausule.

3.2.2.4 Beroepen op grond van overige omstandigheden

Uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat er van alle afgewezen beroepen op de hardheidsclausule er 16 zijn ingediend op grond van groep D, de overige omstandigheden die kunnen worden gekenmerkt als zwaarwegende om buiten Nederland te wonen. Ook voor deze groep gelden er extra voorwaarden. Bij de overige omstandigheden die worden aangevoerd moet er namelijk sprake zijn van een noodzaak om buiten Nederland te wonen op gronden die objectief en dwingend van aard zijn.

1. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen, omdat hij al op leeftijd is (61 jaar), een beter sociaal leven heeft met familie en vriendin in het land waar hij naartoe wil verhuizen en het feit dat hij zich nu nog in staat voelt om zelfstandig zijn verhuizing naar dat land te regelen. Daarnaast betoogt betrokkene dat het noodzakelijk is dat hij zich bevindt in een warm klimaat (medische noodzaak) en wijst op het goedkopere levensonderhoud in dat land.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De door betrokkene aangevoerde redenen zijn van subjectieve aard en hebben betrekking op de verlangen van de betrokkene. De Wajonggerechtigde wenst daarheen te verhuizen vanwege de pluspunten die dat land hem biedt. Om die reden kan er niet worden gesproken van een noodzaak om te verhuizen die objectief en dwingend is.

2. In deze Wajong-kwestie betreft het een betrokkene met een verstandelijke beperking. De psychologische hulpverlener stelt in een schrijven dat betrokkene zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen, omdat zij psychisch afhankelijk is van de zorg van haar moeder. Er is sprake van psychisch leed vanwege heimwee naar haar moeder, geleid hebbend tot een suïcidepoging. Om die reden zou er dus sprake zijn van een medische noodzaak (objectief en dwingend) om buiten Nederland te wonen. Uit rapport van de verzekeringsarts blijkt dat betrokkene vooral hulp nodig heeft bij administratieve zaken. In praktische zin kan zij zich aardig redden en wordt zij in Nederland begeleidt door Stichting Cordaan. Betrokkene wordt niet verzorgd door familie of vrienden.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit de ingezonden stukken van de hulpverleners en sociaal psycholoog kan niet worden afgeleid dat betrokkene volledig afhankelijk zou zijn van haar moeder en dat er sprake zou zijn van een medische noodzaak om te verhuizen die objectief en dwingend van aard zijn.

3. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zij zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen, omdat zijn partner verhuist om daar te werken en zijn algehele welbevinden zou verbeteren indien hij daar zou gaan wonen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De aangevoerde feiten leveren geen noodzaak op van objectieve en dwingende aard. Het is simpelweg een wens en verlangen van betrokkene om daar te wonen.

4. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zij zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen, omdat zij in het land waar ze zich wil vestigen veel minder last heeft van allergische reacties ten gevolge van haar inhalatie allergie. Zij zou overgevoelig zijn voor chemische stoffen die in de lucht voorkomen. Hierdoor dient ze zich buitenshuis in sommige situaties te beschermen middels doeken om het hoofd en lichaam en het dragen van een gasmasker. Tot slot blijkt uit onderzoek dat betrokkene een DNA-afwijking heeft waardoor het voor haar niet mogelijk is om giftige stoffen af te breken. Betrokkene stelt dat deze stoffen in Nederland veel meer voorkomen dan het land waar zij naartoe wil verhuizen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De door betrokkene aangevoerde omstandigheden voldoen niet aan de voorwaarde van een noodzaak om buiten Nederland te wonen van objectieve en dwingende aard. Daarnaast heeft het Klinisch Ecologisch Allergie Centrum B.V. in een verklaring vermeld dat er geen medisch objectiveerbare noodzaak voor een verhuizing van betrokkene naar dat land is aangetroffen. De door betrokkene aangevoerde ervaren kwaliteit van leven kan tevens geen noodzaak zijn.

5. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen, omdat hij in het land waar hij naartoe wil verhuizen minder last heeft van zijn drugsverslaving. Daarnaast wonen zijn vrouw en kind in dat land en kunnen zij geen verblijfsvergunning verkrijgen in Nederland. Daarnaast behoeft de betrokkene de zorg van zijn vrouw en voelt hij zich in Nederland minder gewaardeerd. Verder is betrokkene in onder andere het doen van het huishouden afhankelijk van derden. Tot heden bood zijn bejaarde moeder die hulp, maar zij is hier niet meer toe in staat. Al deze aspecten zouden tot de conclusie leiden dat zijn individuele omstandigheden aanmerkelijk verbeteren als hij verhuist.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Gezien de door betrokkene aangevoerde omstandigheden is de keuze om te verhuizen begrijpelijk. Er is echter geen sprake van een noodzaak die objectief en dwingend is.

6. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat zij zwaarwegende redenen heeft om buiten Nederland te wonen. Betrokkene haar partner woont in het buitenland en geniet daar van enig inkomen. Zij heeft hulp nodig van haar partner bij de verzorging van haar kinderen en haar zelf. Als haar Wajong-uitkering zou worden stopgezet zou zij in zeer diepe financiële problemen terecht komen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Betrokkene heeft bewust gekozen voor een verhuizing in verband met de medische zorg van haar kinderen. De door betrokkene aangevoerde financiële situatie van het gezin kan niet leiden tot de slotsom dat er sprake is van onbillijkheid van overwegende aard.

7. In deze Wajong-kwestie beroept betrokkene zich op zijn sociale persoonlijke functioneren in het land waar hij naartoe wil verhuizen. Daarnaast stelt betrokkene dat hij afhankelijk zal zijn van de zorg van derden en familie na het overlijden van zijn ouders die nu voor hem zorgen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit het rapport van de bezwaarverzekeringsarts blijkt dat de situatie van betrokkene niet in de zin een noodzaak omvat dat er toepassing kan worden gegeven aan de hardheidsclausule.

8. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat haar lichamelijke toestand ernstig is verslechterd en dat zij zich zonder hulp van haar ouders niet kan verzorgen. Zij lijdt aan totale blindheid en is voor epileptische aanvallen afhankelijk van medicijnen. Betrokkene haar ouders woonden al enige tijd in het buitenland.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit de voorhanden zijnde gegevens in het dossier en de ingezonden brieven kan niet worden afgeleid dat er sprake is van medische objectiveerbare noodzaak voor betrokkene om zich in dat land te vestigen. Daarnaast is niet aangetoond dat haar gezondheidstoestand inmiddels zodanig is geworden dat zij volledig afhankelijk zou zijn van verzorging door haar ouders of familieleden in dat land.

9. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat de lichtcondities in het land waar hij naartoe wil verhuizen hem in staat stellen om buitenshuis beter te functioneren dan in Nederland. Daarnaast stelt betrokkene dat hij zich daar beter voelt. Betrokkene stelt dat hij minder hinder ondervindt van zijn suikerziekte omdat zijn bloedsuikerwaarden dalen. Verder stelt betrokkene dat hij volledig afhankelijk is van professionele hulpverleners en dat hij

psychische problemen heeft in Nederland. Indien zijn oma in het buitenland voor hem zal zorgen, zal zijn psychisch welbevinden en sociaal functioneren verbeteren. Betrokkene onderbouwd zijn stellen met een brief van zijn psychiater.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De aangevoerde redenen dat zijn medische, sociale en psychische problemen afnemen in het buitenland kunnen niet als zwaarwegend worden gekenmerkt. In zijn geheel gaat het om een ervaring die subjectief is. Uit rapport van de bezwaarverzekeringsarts blijkt niet dat er een medische grondslag is om te verhuizen. Betrokkene heeft daarnaast ter zitting verklaard dat hij ook familie in Nederland heeft wonen. Er is geen aanleiding om te kunnen stellen dat zijn familie in het buitenland beter voor hem kan zorgen of noodzakelijk is in plaats die van zijn familie in Nederland.

10. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat hij noodgedwongen moest verhuizen naar het buitenland omdat hij zijn huis moest verkopen wegens de hypotheekschuld. Betrokkene was door de woningstichting geïnformeerd dat hij niet als urgent kon worden aangemerkt en dat particulier huren evenmin mogelijk was. Via de werkgever van de partner was het mogelijk om een huurhuis in het land te krijgen waar ze nu woonachtig zijn. Kortom had betrokkene noodzakelijke financiële en sociale redenen om te verhuizen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Er is in deze situatie geen sprake van een noodzaak van objectieve en dwingende aard. Betrokkene heeft maar bij één gemeente navraag gedaan voor de mogelijkheid om een woning te huren. Daarnaast is er geen bewijs getoond van inschrijving bij de Woningstichting. Verder heeft betrokkene destijds ook geen beroep gedaan op de Wet Schuldsanering Natuurlijke personen. Kortom is er niet genoeg gedaan om een woning te vinden in Nederland.

11. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat er voor haar een noodzaak was om naar het buitenland te verhuizen, namelijk medische redenen. In het land waar zij naar toe wil verhuizen zal zij zich veiliger voelen en zou zij bovendien minder last hebben van haar allergische astma. Dit heeft zij ondersteund met doktersverklaring. Betrokkene heeft als gevolg van een incestverleden een psychische stoornis. De behandelingen die zij hiervoor in Nederland heeft gehad hebben niet geholpen. In Nederland is haar familie over heel Nederland verspreid. In het buitenland komt zij niet in contact met haar familie waardoor zij minder geconfronteerd wordt met haar incestverleden. Hierdoor verminderen haar angstklachten. Het klimaat heeft ook een gunstige invloed op haar allergische klachten.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De overlegde verklaringen en rapporten van de bezwaarverzekeringsartsen tonen geen enkele medische noodzaak die dwingen en objectief zijn waarin wordt bevestigd dat er sprake zou zijn van afname van klachten in geval van verhuizing.

12. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkene dat het droge klimaat in het land waar hij naar toe is verhuisd zijn gezondheidsklachten aanzienlijk verminderd. Betrokkene heeft een hartafwijking (kunstmatige hartklep), epilepsie en gewrichtspijnen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Uit rapport van de bezwaarverzekeringsarts blijkt dat er objectief gezien geen medische noodzaak bestaat voor betrokkene om buiten Nederland te wonen. Om die reden is er geen sprake van een situatie waarop de hardheidsclausule dient te worden toegepast.

13. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat hij zich fysiek prettiger voelt bij warm weer en een warme zee. In de verklaring van de behandelde neuroloog wordt gesteld dat het weer in dat land een gunstig effect heeft op zijn spasticiteit en tevens de pijn in de rug en benen. Hierbij stelt de bezwaarverzekeringsarts vast dat het verblijf in dat land niet zal leiden tot een objectieve verbetering van de algehele gezondheidstoestand.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Op basis van de overweging van de kan er niet worden gesproken van een noodzaak voor de betrokkene om in het buitenland te wonen voor zijn fysieke situatie.

14. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat zij geen andere keuze heeft dan te verhuizen naar het buitenland, omdat haar echtgenoot daar woont en geen verblijfsvergunning heeft kunnen krijgen. Betrokkene wil samen met haar dochter daar samen met haar echtgenoot leven. Tevens zou haar man haar kunnen steunen met de concentratiestoornissen en vergeetachtigheid die zij heeft vanwege haar ziekte.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. De genoemde situatie levert geen noodzaak op van objectieve en dwingende aard. De wens van betrokkene is begrijpelijk. Er is in deze situatie echter sprake van een gewenste leefsituatie en geen noodzaak tot een verhuizing in de zin van deze wet.

15. In deze Wajong-kwestie betoogt betrokkende dat hij zich in het land waar hij naartoe wil verhuizen redelijk stabiel voelt mede in verband met het feit dat zijn partner en kind daar wonen. Daarnaast heeft betrokkene de angst om nogmaals een aneurysma te krijgen en niet tijdig een medische zorg krijgt als hij alleen in Nederland zou wonen.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. Aan de door betrokkene gestelde omstandigheden kan geen doorslaggevende betekenis worden gegeven. Er is geen sprake van noodzakelijke verhuizing naar het buitenland die objectief en dwingend van aard is.

16. In deze Wajong-kwestie stelt betrokkene dat er een dreiging van verlies aan woonruimte was. Hierdoor was hij genoodzaakt om te verhuizen naar het buitenland.

Ten aanzien van deze feiten en omstandigheden heeft de Raad het volgende overwogen. In deze situatie is er geen sprake van een zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen. De verhuizing is in grote mate gebaseerd op eigen keuze zonder dat er sprake is van een objectieve en dwingende noodzaak daartoe.

3.3 Categorisering beroepsgronden

Met dit onderzoek was de doelstelling gesteld om naar aanleiding van de resultaten een categorisering op te stellen voor de feiten en omstandigheden die door de Wajonggerechtigden zijn aangevoerd bij de rechter. Aan de hand hiervan zouden de aandachtspunten ten aanzien van de beredenering van de Nederlandse rechter duidelijk naar voren komen.

Uit het onderzoek is gebleken dat het vanwege de variërende situaties met de beschikbare jurisprudentie enkel mogelijk is om een algemene indeling te maken voor Groep D. Er zijn 6 categorieën vastgesteld waarmee er een beroep wordt gedaan op de hardheidsclausule. Geen enkel beroep op de onderstaande gronden heeft geleidt tot een succesvol beroep op de hardheidsclausule. Op de Medische redenen na, is er bij deze categorieën volgens de Nederlandse rechter sprake van een wens en keuze en geen noodzaak van objectieve en dwingende aard om te verhuizen naar het buitenland.

- Wenselijk Klimaat	- Sociaal welbevinden
- Financiële problemen	- Gezinshereniging
- Emotioneel welbevinden	- (overige) Medische redenen

4. CONCLUSIES

In dit hoofdstuk treft de lezer de conclusies op basis van de resultaten van dit onderzoek. Hiermee wordt er in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de centrale vraag.

Ten einde vast te stellen welke feiten en omstandigheden onder de toepassing van de hardheidsclausule vallen is er een onderzoek uitgevoerd en zijn de resultaten hiervan opgenomen in dit onderzoeksrapport. Dit onderzoek heeft geleid tot de volgende conclusies.

In de toelichting van het Besluit heeft de wetgever uit een gezet dat een hardheidsclausule steeds aan de hand van de omstandigheden van het individuele geval moet worden getoetst. In die zin heeft dit onderzoek de denkwijze van de wetgever bevestigd. Er is namelijk gebleken dat de rechter zich strikt houdt aan de beredenering van het Besluit, namelijk: ‘de hardheidsclausule dient enkel in uitzonderlijke gevallen te worden gehanteerd’. Van alle 36 voor de rechter aangevoerde omstandigheden is maar één omstandigheid toegewezen. Op basis hiervan kan er worden gesteld dat de kans op een geslaagd beroep op de hardheidsclausule op grond van de jurisprudentie nihil is.

Met behulp van dit onderzoek zijn belangrijke aandachtspunten met betrekking tot de interpretatie van de eisen die zijn gesteld aan de hardheidsclausule in kaart gebracht. Voor elk beroepingsgrond geldt dat er moet sprake zijn van een zeer uitzonderlijke situatie waarbij er los van het feit dat betrokkene naar het buitenland genoodzaakt is te verhuizen, er moet worden bewezen dat er alles aan is gedaan om een oplossing in Nederland te vinden en dat de oplossing enkel mogelijk is in het land waar de persoon naar toe wil verhuizen.

Verder is gebleken dat het op basis van dit onderzoek niet mogelijk was om een gedetailleerde categorisering op te stellen voor alle beroepingsgronden. De reden hiervoor is dat de aangevoerde omstandigheden zeer variërend zijn en de tot heden beschikbare jurisprudentie in die zin niet toereikend is. Op basis van dit onderzoek kan er worden geconcludeerd dat er wel een algemene indeling kan worden gemaakt voor beroepingsgrond Groep D. Er zijn een aantal algemene aangevoerde omstandigheden die frequent naar voren komen. Geen van deze aangevoerde omstandigheden hebben geleid tot een geslaagd beroep op de hardheidsclausule.

Wat de bovenstaande conclusies betekenen voor het BSZ is toegelicht in hoofdstuk 5.

5. AANBEVELINGEN

In dit laatste hoofdstuk treft de lezer de praktische waarde van dit onderzoek centraal. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden er aanbevelingen gedaan aan het Bureau Sociale Zaken om zo een bijdrage te leveren aan dienstverlening.

5.1 Inleidend

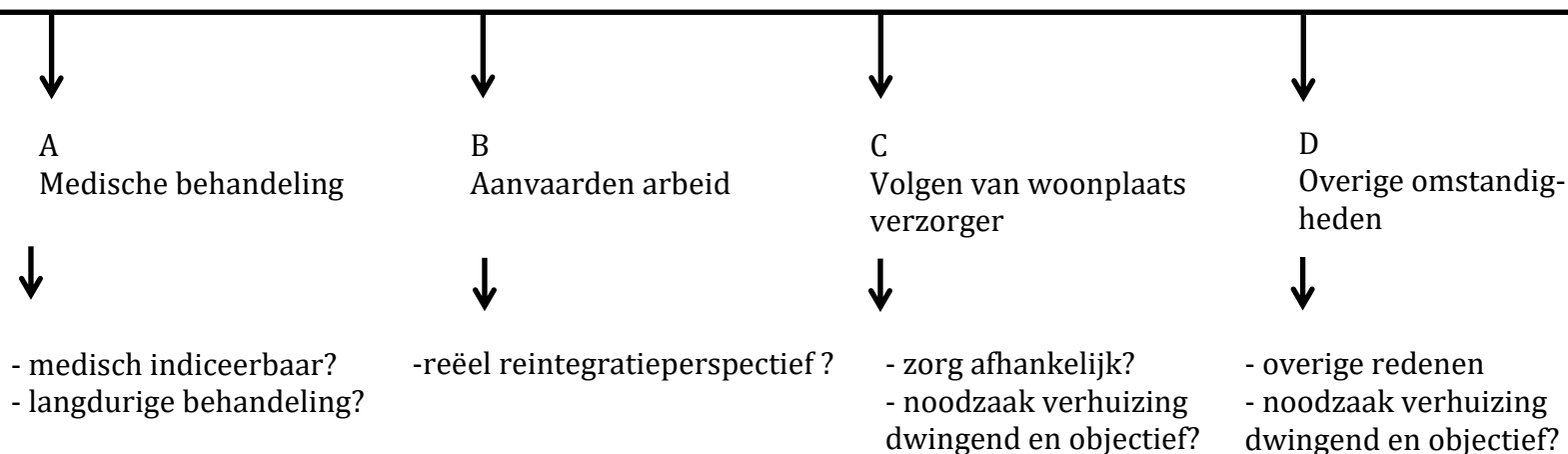
In dit onderzoek is er uitgebreid onderzoek gedaan naar de eisen die worden gesteld aan de hardheidsclausule voor de Wajong-uitkering, specifiek de formulering van de eisen. Hierbij is er onderzoek gedaan in de wet- en regelgeving en de jurisprudentie. Naar aanleiding van de resultaten zijn er aanbevelingen opgesteld.

Hieronder zijn de wettelijke eisen aan de hardheidsclausule per beroepsgrond overzichtelijk weergegeven. Op welke situaties deze eisen van toepassing zijn in de praktijk is uitgebreid onderzocht en de belangrijkste aandachtspunten zijn in kaart gebracht. In de hierop volgende paragrafen worden deze aandachtspunten aangestipt en wordt er een intern werkproces ten aanzien van de hardheidsclausule uit een gezet.

HARDHEIDSCLAUSULE

Zwaarwegende redenen om buiten Nederland te wonen

5.2 Algemene aandachtspunten

Voor een succesvol beroep op de hardheidsclausule dient er voor betrokkene geen andere mogelijkheid te zijn dan buiten Nederland te wonen. Hierbij is het van belang dat betrokkene hard maakt dat hij alle mogelijke middelen heeft getroffen om een oplossing in Nederland te vinden. In het verlengde hiervan dient er te worden bewezen dat de oplossing voor betrokkene specifiek in dat land waar hij naartoe wil verhuizen is. Er moet geen sprake zijn van een keuze of wens om te verhuizen. In geen enkel geval leidt dit tot een noodzaak en daarom een succesvol beroep op de hardheidsclausule. In de situaties dat er een beroep wordt gedaan op de hardheidsclausule op basis van medische redenen overwegen de bezwaarverzekeringsartsen dat er sprake moet zijn van een dringende reden. Er zijn veel gevallen voor te stellen in het buitenland die een positief effect kunnen hebben op de medische toestand van een Wajonggerechtigde. Hierbij kan worden gedacht aan een klimaat met positieve werking op astmatische patiënten en het positieve effect van een sociale omgeving op personen met een psychische stoornis. Deze effecten leiden echter niet tot een noodzaak om daar te wonen vanuit medisch oogpunt.

5.3 Specifieke aandachtspunten

Groep A – sub a van artikel 2 van het Besluit

Het ondergaan van een medische behandeling van enige duur

- De medische behandeling is enkel mogelijk in het land waar betrokkene naartoe wil verhuizen
- Medische rapporten van de psychiaters, bezwaarverzekeringsartsen, hulpverleners zijn belangrijk bewijsmateriaal
- Het moet gaan om een behandeling die in ieder geval duurt voor een periode waarin het niet mogelijk is om heen en weer te vliegen tussen dat land en Nederland.

Groep B – sub b van artikel 2 van het Besluit

Het aanvaarden van arbeid met enig reïntegratieperspectief
--

- Het zoeken naar werk valt niet onder de formulering van deze beroepingsgrond
- De stelling dat er een bredere arbeidsmarkt is in het land waar betrokkene naartoe wil verhuizen valt niet onder de formulering van deze beroepingsgrond

- De stelling dat er in het land waar betrokkene naartoe wil verhuizen een grotere kans op een baan is valt niet onder de formulering van deze beroepingsgrond
- Er moet sprake zijn van een concreet aanbod van een baan op het moment er een beroep wordt gedaan op de hardheidsclausule bij het UWV.

Groep C – sub c van artikel 2 van het Besluit

Het volgen van de woonplaats van degene(n) van wie de jonggehandicapte voor zijn verzorging afhankelijk is en die genoodzaakt is om buiten Nederland te gaan wonen

- Er moet sprake zijn van een zorgrelatie tussen betrokkene en de partij waarvan hij stelt dat hij zorgafhankelijk is, waarbij betrokkene volledig zorgafhankelijk dient te zijn
- Medische rapporten van de bezwaarverzekeringsarts, psychiaters en de behandelende arts wegen zwaar mee bij de beoordeling in welke mate betrokkene zorgafhankelijk is.
- Er is geen sprake van het volgen van de woonplaats van de verzorgers als betrokkene kan worden verzorgd door anderen.
- Om te kunnen spreken van een noodzaak om te verhuizen voor de verzorgers dienen zij geen andere keuze hebben dan buiten Nederland te gaan wonen waarbij zij alle middelen hebben getroffen om een oplossing in Nederland te vinden.
- Remigratie ouders levert geen noodzaak van objectieve en dwingbare aard op om te verhuizen

Groep D – overige omstandigheden in de zin van het Besluit

Overige gronden waarbij er sprake is van zwaarwegende redenen om buiten Nederland te wonen

- De stelling van een wenselijk klimaat in het land waar betrokkene naartoe wil verhuizen bewijst geen noodzaak die objectief en dwingend is.
- De stelling van financiële problemen in Nederland betekent per definitie niet dat er sprake was van een noodzaak om te verhuizen. Hierbij kan worden gedacht aan een hypotheekschuld.

- De stelling dat het emotioneel welbevinden baat zal hebben bij de verhuizing kan niet worden aangenomen als een zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen.
- De stelling dat het sociaal welbevinden baat zal hebben bij de verhuizing kan niet worden aangenomen als een zwaarwegende reden om buiten Nederland te wonen.
- Een gezinshereniging is begrijpelijk, maar levert geen noodzaak van dwingende en objectieve aard op.
- Medische redenen kunnen enkel als noodzaak van objectieve en dwingende aard worden beschouwd als dit wordt bevestigd door medische rapportages van de bezwaarverzekeringsarts, de behandelde arts en mogelijke anders medisch verzorgende partijen.

5.4 Intern werkproces

In dit onderdeel wordt de praktische bijdrage van dit onderzoek aan de dienstverlening van het BSZ aangestipt. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek is er een intern werkproces opgesteld voor adviezen ten aanzien van de hardheidsclausule. In het verlengde hiervan is er een stappenplan opgesteld welke de medewerkers van het Bureau kunnen raadplegen bij de advisering van klanten.

Voor algemene inkomende vragen met betrekking tot de Wajong-uitkering kunnen medewerkers bij het adviseren van klanten hoofdstuk 2 van dit onderzoeksrapport raadplegen. Hierbij kan worden gedacht aan vragen over de betekenis van de recente ontwikkeling in de wetgeving voor de Wajonggerechtigde, de eisen die worden gesteld aan het recht op een Wajong-uitkering etc.

Ten aanzien van vragen die betrekking hebben op de hardheidsclausule is het verstandig om in stappen te handelen. Ten eerste dient de medewerker de feiten en omstandigheden van betrokkene goed in kaart te brengen door gedetailleerd navraag te doen naar zijn situatie. Hierbij gaat het onder andere om informatie met betrekking tot de persoonsgegevens en de leefsituatie van betrokkene. In deze fase kan hoofdstuk 2 van dit onderzoeksrapport worden geraadpleegd.

Hierop kan er aan de hand van hoofdstuk 2 en 3 worden bekeken of de door betrokkene aangevoerde feiten en omstandigheden kunnen worden geplaatst onder sub a, b of c van artikel 2 van het Besluit. In situaties waarbij hier geen sprake van is blijft de mogelijkheid tot een beroep op overige omstandigheden in de zin van de hardheidsclausule open. Als er een beroepsgrond is bepaald kan de klant worden geadviseerd over deze beroepsgrond, de eisen die daaraan worden gesteld en de stappen die moeten worden ondernomen voor een beroep op de hardheidsclausule.

Bij elk advies is het van belang om aan te geven dat het advies vrijblijvend is, omdat het Bureau adviseert op basis van de wet en eigen onderzoek en het Bureau niet de plaats van de Nederlandse rechter kan innemen.

STAPPENPLAN ADVIES HARDHEIDSCLAUSULE

De feiten en omstandigheden duidelijk in kaart brengen

De klant informeren over de inhoud van de hardheidsclausule

Beroepsgrond vast stellen (Groep A, B, C of D?)

De klant informeren over de inhoud van de beroepsgrond.

De procedure voor een beroep op de hardheidsclausule bij het UWV, eventueel bezwaar bij het UWV, beroep bij de Rechtbank en een hoger beroep bij de Centrale Raad van Beroep uitleggen.

Verantwoordelijkheid beperken door aan te geven dat wij alleen adviseren en geen beslissing kunnen nemen over de toe- of afwijzing van een beroep.

LITERATUURLIJST

Hieronder zijn de bronnen opgenomen die zijn aangehaald en/of geraadpleegd voor dit onderzoek.

Boeken

- **Jansen 2012**
L. Janssen, *Arbeidsrecht en sociale zekerheid*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2012
- **Dekker 2015**
E.M. Dekker e.a., *De Kleine Gids voor de Nederlandse sociale zekerheid*, Deventer: Schulink 2015
- **Klosse & Vonk 2014**
S. Klosse & Gijs Vonk, *Sociale Zekerheidsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2014

Artikelen

- **Diamant 2014**
K. Diamant, 'De cijfers en Trends', *UWV Perspectief* 2014, afl. 1, p. 1-8
- **Herderscheê 2015**
G. Herderscheê, '60 duizend Wajonggerechtigden moeten aan het werk', *Volkskrant* 28 oktober 2015
- **Klijnsma 2014**
J. Klijnsma, 'Klijnsma over de participatiewet', *UWV Perspectief* 2014
- **Paling 2014**
F. Paling, 'Participatiesamenleving', *UWV Magazine* 2014, p. 4-6
- **Van Alphen 2014**
W.J.T. van Alphen e.a., 'Praktijkgids Ziekte en re-integratie', *ARBO Vakbase*, 2014

Onderzoeksrapporten:

- **Gemeente Nijmegen 2014**
Selle L. van der Woude, *Dossier Participatie. Het verschil maken. Arbeidsperspectief voor jongeren met beperkingen*, Nijmegen: Gemeente Nijmegen 2014
- **UWV 2015**
Onderzoeksrapport, 'De cijfers en Trends', 's-Hertogenbosch: UWV 2015

Elektrische bronnen

- Het Bureau Sociale Zaken
<http://turkije.nlambassade.org/organization/afdelingen/sociale-zaken>
- Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid>
- Het Centraal Bureau voor de Statistiek
<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm>
- Databank Nationale rechtspraak
<https://www.rechtspraak.nl/>
- Databank EUR-Lex
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=nl>
- Databank Recht.nl
<http://www.recht.nl/zoeken/?q=wajong>

Wet- en regelgeving:

- Algemene wet Bestuursrecht; hoofdstuk 6 en 7
- Wet Algemene arbeidsongeschiktheidsverzekering van 11 december 1975
- Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten van 24 april 1997
- Wet Beperking Export Uitkeringen 1 januari 2000
- Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen van 29 november 2001
- De Participatiewet van 1 januari 2015
- Beleidsregels voortzetting Wajong-uitkering buiten Nederland van 29 april 2003
- Reglement behandeling bezwaarschriften UWV 2014
- Staatsblad 562 van 22 juni 1999

Kamerstukken

- Kamerstukken II 2011/12, 33161, nr. 50
- Kamerstukken II 2013/14, 33161 nr. 107
- Kamerstukken II 1997/98, 25757, nr. 3
- Kamerstukken II 2000/01, 27895, nr. 3
- Kamerstukken II 2001/02, 27895, nr. 2
- Kamerstukken I 2012/13, 31780, M